

Przestrzeń dla uczniowskiej kreatywności

Jak pomóc dziecku z ADHD

Europejskie standardy
w wiejskiej szkole

WYDAWCA PISMA:

Pomorskie Centrum Edukacji
Nauczycieli w Gdańsku,
al. gen. J. Hallera 14, 80-401 Gdańsk
tel.: (58) 34 04 100 (centrala);
(58) 34 04 110 (sekretariat)
fax: (58) 34 10 763, www.pcen.gda.pl
e-mail: edukacjapomorska@
pcen.gda.pl

ZESPÓŁ REDAKCYJNY:

Małgorzata Bukowska-Ulatowska
– redaktor naczelna
Magdalena Urbaś
– z-ca redaktor naczelnej

Beata Symbor

Joanna Aleksandrowicz

PROJEKT GRAFICZNY, SKŁAD:

Beata Kwaśniewska

WSPARCIE TECHNICZNE:

Andrzej Cylwik

Dorota Gmerek

Anna Szabłowska

Jarosław Szabłowski

Olgierd Tuskiewicz

WSPÓŁPRACA:

Pomorska Biblioteka

Pedagogiczna w Gdańsku

Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku

Instytucja Samorządu
Województwa Pomorskiego

Biuletyn Pomorskiego Centrum
Edukacji Nauczycieli w Gdańsku

Organ prowadzący:

Samorząd Województwa Pomorskiego

Placówka posiada akredytację
– decyzja Pomorskiego Kuratora
Oświaty w Gdańsku nr 74/2020
z dnia 12 sierpnia 2020 r.

Placówka wpisana do rejestru
instytucji szkoleniowych
Wojewódzkiego Urzędu Pracy
w Gdańsku pod nr ewidencyjnym
2.22/00057/2007

PUBLIKUJ w „EDUKACJI POMORSKIEJ”

Redakcja czasopisma serdecznie zaprasza do współpracy partnerów indywidualnych i instytucjonalnych, podejmujących inicjatywy korzystnie wpływające na kształt oświaty w naszym regionie. Zachęcamy do nadsyłania ciekawych artykułów na adres: edukacjapomorska@pcen.gda.pl oraz korzystania z możliwości uzyskania patronatu medialnego „Edukacji Pomorskiej”. Szczegółowe informacje dot. zasad publikacji, a także numery archiwalne naszego dwumiesięcznika są dostępne na stronie internetowej: www.pcen.gda.pl/publikacja/edukacja-pomorska.

*Drogie Nauczycielki
i Drodzy Nauczyciele,*

*życzymy Wam udanych wakacji:
obfitych w słońce i beztroskich.
Niech przyniosą Wam prawdziwe
wytchnienie od codziennych obowiązków
oraz dostarczą wiele radości.
Zadbajcie o siebie, aby w kolejnym roku
szkolnym mieć siłę i energię do otoczenia
opieką swoich uczniów i uczennic.*

Do zobaczenia we wrześniu!

Drodzy Państwo,

przed nami niebawem kolejny rok szkolny z odchudzonymi już podstawami programowymi. Na razie jednak w pełni trwa sezon wakacyjny – dający wytchnienie, odpoczynek i pozwalający na dystans, może refleksję. Myślę, że byłoby cudownie dla edukacji, w szczególności dla jej aktorów, gdyby to, co ważne w okresie wakacyjnym, przenieść na czas całego roku szkolnego: **Wolność, Aktywność, Kreatywność, Atrakcyjność, Ciekawość** – bo Jestem i czuję **Energię**.

Ciepło – jak otulające swoim ciepłem promienie słońca o tej porze roku – zachęcam Państwa do lektury najnowszego, letniego wydania „Edukacji Pomorskiej”, w którym nasi autorzy pięknie piszą o różnorodności, kreatywności i wielokulturowości. Dzielę się swoim doświadczeniem, jak pobudzać kreatywność – pamiętając, że jej siła tkwi w różnorodności – np. podczas zajęć z edukacji kulturalnej czy z wykorzystaniem escape roomów. A może zainspirują Państwa zajęcia z *Niesamowitymi przygodami dziesięciu skarpetek*? Polecam szczególnie artykuł o kreatywności, w którym autor, dr Tomasz Knopik, podaje 20 zasad Elissa Torrance’a – jak dobre kierunkowskazy pomagają nam one tworzyć klimat sprzyjający kreatywności w szkole. W dalszej części numeru znajdziecie Państwo przykład dobrej praktyki, pokazujący działania służące rozwijaniu kreatywności w konkretnym środowisku szkolnym.

Energię wzmacnia zdrowie i dobra kondycja. O zdrowiu oraz edukacji zdrowotnej (m.in. o tym, jak jest definiowana), kilka słów przeczytacie Państwo w jednym z kolejnych artykułów tego wydania. Piszemy też o tym, że dzieci z niepełnosprawnościami, np. z ADHD, wymagają specjalnych metod pracy, ale i naszej wiedzy o ich funkcjonowaniu, aby mogły się rozwijać w środowisku przyjaznym oraz dostosowanym do ich potrzeb.

Siłą człowieka, siłą jego wspólnoty jest tożsamość. Dla rozwoju dziecka poczucie tożsamości jest kluczowe. O tym, jak wspierać ten rozwój, wykorzystując dziedzictwo kulturowe – na przykładzie gmin Kolbudy i Przywidz – pokazuje w swoim artykule jego autorka, nauczycielka Szkoły Podstawowej w Kowalach. Po lekturze ww. artykułu szczerze polecam poszukanie z dziećmi czy uczniami odpowiedzi na pytanie postawione przez autorkę: *jakie znaczenie i wartość ma krajobraz?* w kontekście swojej miejscowości, gminy bądź powiatu, bez względu na ich wielkość czy liczbę mieszkańców. Jeżeli zechcecie Państwo podzielić się swoim doświadczeniem z tej przygody, serdecznie zapraszam do współpracy z Pomorskim Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku.

Życzę Państwu wyjątkowych, niezapomnianych wrażeń i przeżyć podczas wakacyjnych podróży oraz wędrówek ☺

dyrektor

Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli
w Gdańsku

Fot. B. Kwaśniewska

SPIS TREŚCI

■ SŁOWO WSTĘPNE	3
■ TEMAT NUMERU	
Od piękna różnorodności do piękna kreatywności	5
<i>Tomasz Knopik</i>	
Kropki pełne talentów: świętowanie Dnia Kropki – moc możliwości	8
<i>Joanna Aleksandrowicz, Dominika Ringwelska</i>	
Dzień kropki. Mój udział w projekcie eTwinning pt. <i>Mission Dot Day</i>	11
<i>Beata Kalinka</i>	
Warunki sprzyjające rozwojowi kreatywności w szkole: opowieść o Pracowni Innowacji III LO w Gdyni	17
<i>Anna Rzepa</i>	
■ FORUM EDUKACYJNE	
Definicja zdrowia i edukacji zdrowotnej	20
<i>Joanna Majczak</i>	
Jak pomóc dziecku z ADHD?.....	23
<i>Łukasz Franków</i>	
Lektury kreatywnej edukatorki i projekt <i>Animacja poklatkowa o wielokulturowości w Gdańsku</i>	26
<i>Justyna Wołoszyk-Brzezińska</i>	
■ PCENne informacje	
W soczewce: edukacyjne przemyślenia ekspertek i ekspertów.....	29
<i>Alina Benn</i>	
■ BADANIA I ANALIZY	30
■ TIK W SZKOLE	
Klasa III b na wyspie – escape room	31
<i>Wioleta Krause</i>	
■ WOKÓŁ NAS	
Koper(Nikańskie) warsztaty escaperoomowe	33
<i>Magdalena Urbaś</i>	
Kwietniowi Antypiraci i sztuczna inteligencja	35
<i>Anna Puścińska</i>	
Europejskie standardy w wiejskiej szkole. Edukacja terenowa w Zespole Kształcenia i Wychowania w Dzierżążnie	36
<i>Anna Stachowiak</i>	
<i>Niesamowite przygody dziesięciu skarpetek</i> – cykl zajęć w klasie II b w Żukowie	41
<i>Monika Gruchala</i>	
Krajobraz jako element dziedzictwa kulturowego w procesie kształtowania tożsamości – na przykładzie gminy Kolbudy i gminy Przywidz	43
<i>Anna Flis</i>	
■ BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA	
Pomorska Biblioteka Pedagogiczna w Gdańsku poleca: kreatywność uczniowska	46
<i>oprac. Małgorzata Kamińska</i>	
Konkurs Nauczyciel Pomorza Roku 2024 – zapraszamy do składania wniosków	48
<i>Klaudia Malinowska</i>	
■ O TYM SIĘ MÓWI	49
<i>oprac. Małgorzata Bukowska-Ulatowska</i>	

TEMAT NUMERU

Od piękna różnorodności do piękna kreatywności¹

Tomasz Knopik

Wprowadzenie

Kreatywność od dekad wskazywana jest jako kluczowa kompetencja, która powinna być rozwijana w toku edukacji od najwcześniejszych jej etapów. Wobec kreatywności formułowane są duże oczekiwania społeczne, gdyż jest ona fundamentalną składową innowacyjności, a ta przekłada się bezpośrednio na nowe rozwiązania techniczne i postęp cywilizacyjny. Mówiąc wprost: społeczeństwu opłaca się wspierać kreatywne myślenie obywateli, gdyż może ono przełożyć się na odkrycia, patenty, pomysły optymalizujące czy nawet wydłużające (medycyna) życie wszystkich. Z drugiej jednak strony indywidualna twórczość jest powiązana z niestandardowym myśleniem i odwagą w poruszaniu się swoimi ścieżkami – niekoniecznie zgodnymi z odgórnie narzuconymi wytycznymi przez decydentów. Rodzi to ryzyko kontestacji, obywatelskiego nieposłuszeństwa, wykroczenia poza przyjęte normy oraz zwyczaje, a tym samym naruszenia dotychczasowej równowagi i potencjalnej zmiany układu sił. Co więc opłaca się bardziej – kurs na kreatywność oraz ukryty w niej indywidualizm i niesubordynację, czy jednak działania zachowawcze, unifikujące, replikujące przyjęte konwencje i standardy?

Postaram się w niniejszym artykule przekonać, że współczesny oraz przyszły świat zdecydowanie potrzebuje kreatywnych obywateli, gdyż ich dobrostan jest (i będzie) w dużej mierze zależny od zdolności przystosowawczych, w tym otwartości na zmiany. Zmienność i różnorodność to te atrybuty naszej rzeczywistości, co do których perspektywy intensyfikacji trudno mieć wątpliwości. Będziemy żyć w jeszcze bardziej zmiennym oraz różnorodnym świecie. Tylko czy będziemy potrafili? I czy szkoła jest w stanie nas (i kolejne pokolenia) tego nauczyć?

Twórczość nie bierze się znikąd

Twórczość nie bierze się znikąd. Jako z jednej strony właściwość myślenia, z drugiej zaś typ działalności ludzkiej wymaga sprzyjających warunków zewnętrznych i odpowiedniego modelowania tak, aby każdy, kto podejmie wysiłek nietatwego przecież myślenia kreatywnego, miał przekonanie, że było warto (jest to odpowiednio nagradzane). Kreatywność coraz częściej pojmowana jest jako jedna z kompetencji, która podlega treningowi

oraz nie jest dana człowiekowi jako ograniczony zasób intelektualny, ale ciągle rozwijany i aktualizowany zestaw potencjalności. Oznacza to, że każda osoba ucząca się może pracować nad swoją kreatywnością (podejście egalitarne) – potrzebuje jednak do tego kreatywnego kontekstu (por. Karwowski, 2014).

Pytanie zatem, czy tworzenie kreatywnego klimatu wymaga od szkoły jakichś specjalnych zasobów i działań?

Różnorodność jest zasobem dla kreatywności

Paradoksalnie jedno z głównych wyzwań polskiej szkoły – tj. rosnące zróżnicowanie potrzeb uczniów i uczennic (aktualnie z danych Systemu Informacji Oświatowej wynika, że ponad 40% osób uczących się ma indywidualne potrzeby edukacyjne), może stać się jej największym kapitałem. Jak powiedział kiedyś w wywiadzie Zygmunt Bauman: *Wszystko co twórcze w ludzkiej egzystencji, twórcze ze swojego przyrodzenia i nieodwracalnej natury, ma swe źródło w ludzkiej różnorodności. I to nie różnorodność ludzka obraca się w bratobójcze masakry, lecz niezgoda na nią i zamiar postawienia za wszelką cenę na swoim. Warunkiem przedwstępny pokoj, solidarności i życzliwej między ludźmi współpracy jest zgoda na wielość sposobów bycia człowiekiem i gotowość do przyjęcia modelu współżycia, jakiego ta wielość wymaga.*

Bauman, kreśląc wizję relacji społecznych, pośrednio też wskazuje, jaka powinna być szkoła: solidarna, życzliwa, pluralistyczna, współpracująca. Warunkiem tego stanu docelowego jest jednak akceptacja wielości sposobów bycia człowiekiem, a więc również wielości strategii uczenia się, różnorodności zdolności i zainteresowań, poglądów, wartości i potrzeb właśnie. Doświadczenie różnorodności *rozciąga* mózg poza jego normalną *strefę komfortu*, popychając go do cięższej pracy. Napotykając coś nieznanego, system poznawczy musi włożyć dodatkowy wysiłek, aby nadać temu sens – porównując, kontrastując i odnosząc to do czegoś, co już zna (Nagda, Gurin i Johnson, 2005). Badania wskazują, że zachęcanie uczniów do porównywania oraz kontrastowania pomysłów to praktyka dydaktyczna sprzyjająca największym postępom w osiągnięciach uczniów (Dean, Hubbell, Pitler i Stone, 2012). Jednocześnie tego typu ćwiczenia myślenia stymulują kreatywność, gdyż włączają w zakres

1. Publikacja powstała w ramach projektu finansowanego z programu FERS pt. „Wspieranie dostępności edukacji dla dzieci i młodzieży”. Projekt jest realizowany przez Instytut Badań Edukacyjnych w Warszawie.

świadomości podmiotu nowe treści, zaskakujące bodźce, niestandardowe informacje. Jakie działania nauczycieli mogą jednak wprost zachęcić uczniów do codziennego bycia twórczym?

Ku kreatywności – podejście Elissa Torrance'a

Torrance jako naukowiec zajmował się poznawaniem aktywności twórczej człowieka, ale szczególną uwagę skupiał na badaniu optymalnych warunków do rozwijania kreatywności uczniów. Wyszedł z założenia, że to właśnie ta grupa wiekowa jest kluczowa dla kształtowania się postawy twórczej jako uogólnionej postawy życiowej. Zbieżne jest to z poglądami wybitnego polskiego psychologa humanistycznego – Józefa Kozielskiego, wedle którego natura człowieka jest transgresyjna, tzn. dąży do ciągłego przekraczania granic prywatnych i historycznych. Pokonywanie barier indywidualnych jest stałą tendencją typowo ludzką, a im silniejsza jest odwaga oraz gotowość do transgresji, tym większa szansa na wysoką jakość dokonań i wyższą jakość życia.

Torrance (1993) sformułował 20 zasad, których wdrożenie przyczyni się do stworzenia klimatu kreatywnego w środowisku szkolnym, a tym samym umożliwi *uczniom połącznie bakcyła kreatywności*:

- 1. Ceń myślenie twórcze.** Nauczyciel powinien uważnie wstuchiwać się w pomysły uczniów i nagradzać wszelkie wysiłki samodzielnego zmierzania się z danym problemem.
- 2. Uwrażliwaj dzieci na bodźce istniejące w otoczeniu.** Źródłem twórczości może być właściwie każdy bodziec, zależy to tylko od reaktywności (wrażliwości) podmiotu. Warto zatem rozwijać uważność umożliwiającą postrzeganie świata z wielu perspektyw, dostrzegania wyjątkowości w tym, co pozornie wydaje się zupełnie przeciętne/standardowe.
- 3. Zachęcaj do manipulowania przedmiotami i ideami.** Należy wzmacniać tendencję uczniów do operowania przedmiotami, pojęciami czy ideami. To operowanie polega na dowolnym, czasem całkowicie przypadkowym, łączeniu przedmiotów i pojęć, umieszczania ich w nowych kontekstach oraz funkcjach (np. Czy Sokrates mógłby być pacyfistą?).
- 4. Ucz sposobów systematycznej analizy i oceny każdego pomysłu.** Generowanie pomysłów czy nowych idei związane jest z koniecznością dokonania oceny własnych wytworów.
- 5. Ucz tolerancji wobec nowych idei.** Szkoła powinna być przestrzenią swobodnej wymiany pomysłów między uczniami i nauczycielami tak, aby uniformizacja i standaryzacja realizowania oraz oceniania procesu dydaktycznego, nie przesłoniła oryginalności i wyjątkowości każdej osoby.
- 6. Strzeż się przed narzucaniem sztywnych schematów.** Autonomia, swoboda działania, możliwość dokonywania wyboru – to fundamentalne uwarunkowania pracy twórczej.
- 7. Twórz i utrwalaj w grupie dzieci twórczą atmosferę.** Dbanie od pierwszych dni w szkole o dobrą atmosferę podczas twórczej aktywności uczniów umożliwi zwiększenie ich otwartości i poczucia bezpieczeństwa.
- 8. Ucz dziecko, aby ceniło swe myślenie twórcze.** Warto, aby uczeń nie lekcewał swoich twórczych pomysłów, gdyż zazwyczaj do nich już nie wróci i nie będzie mógł wykorzystać ich w procesie samodoskonalenia. Niektóre wytwory wymagają modyfikacji, zaś sama modyfikacja czasu (odpoczynku lub odpowiedniego doświadczenia życiowego). Stąd ważne jest uwiecznienie pomysłów uczniów, np. w postaci samodzielnie prowadzonego portfolio.
- 9. Wyrabiaj w uczniach umiejętność unikania sankcji ze strony kolegów.** Optymalną postawą ułatwiającą swobodny rozwój kreatywności w klasie jest kształtowanie u uczniów odwagi do wyrażania własnych poglądów i idei z jednoczesnym poszanowaniem innych (złoty środek między indywidualizmem a unifikacją).
- 10. Dostarczaj informacji dotyczących procesu twórczego.** Uczniowie powinni posiadać wiedzę na temat przebiegu procesu twórczego, gdyż dzięki niej będą lepiej kontrolować i rozumieć swoje działania kreatywne.
- 11. Rozwiewaj obawy, których źródłem są arcydzieła.** Nauczyciel powinien uświadomić uczniom, że rolą myślenia twórczego nie jest tworzenie arcydzieł, ale przede wszystkim praktyczne rozwiązywanie problemów.
- 12. Wspieraj i oceniaj uczenie się inicjowane przez same dzieci.** Zadaniem nauczyciela jest podtrzymywanie ciekawości dzieci i inicjatywy w zdobywaniu przez nie wiedzy. Właściwą postawą jest responsywność rozumiana jako gotowość reagowania adekwatnego do potrzeb dziecka.
- 13. Zabijaj uczniom ćwieka.** Źródłem twórczości jest zdziwienie, stąd zadaniem nauczyciela jest stymulowanie ciekawości poznawczej uczniów poprzez zadawanie niestandardowych pytań, informowanie ich o aktualnych odkryciach czy zaskakujących zjawiskach w świecie przyrodniczym i społecznym.
- 14. Stwarzaj sytuacje wymagające twórczego myślenia.** Nauczyciel powinien stwarzać uczniom sytuacje wymagające twórczego myślenia, stawiając przed nimi nieszablonowe problemy do rozwiązania.

15. **Zapewnij uczniom zarówno okresy wzmożonej aktywności, jak i względnego spokoju.** Intensywne okresy pracy twórczej powinny być przerywane odpoczynkiem.
16. **Udostępniaj środki niezbędne do realizacji pomysłów.** Kluczowe znaczenie dla rozwoju twórczości ma to, że wartościowe pomysły można przynajmniej w jakimś stopniu zrealizować. Nauczyciel powinien być swoistym mentorem, który w przypadku dostrzeżenia przez ucznia trudności we wdrażaniu pomysłu, doradzi mu, w jaki sposób mógłby je pokonać.
17. **Utrwalaj zwyczaj pełnej realizacji pomysłów.** Czasami uczniom brakuje determinacji w realizowaniu swoich całkiem dobrych pomysłów. Ważne jest, aby na podstawie przykładów z nauki, historii sztuki czy biografii wybitnych postaci, zrozumieli konieczność sprawdzenia idei w praktyce i wytworzyli w swoim działaniu skrypt materialnej obróbki pomysłu.
18. **Rozwijaj konstruktywny krytycyzm.** Konstruktywna krytyka nie polega tylko na pokazaniu braków i słabych stron wytworu. Wskazuje ona konkretne środki oraz kroki, jaki należy podjąć, aby jakość ocenianego dzieła uległa polepszeniu.
19. **Zachęcaj do zdobywania wiedzy z różnych dziedzin.** Najbardziej twórcze pomysły rodzą się na styku różnych dyscyplin.
20. **Rozpalaj twórczość w innych nauczycielach.** Tworzenie środowiska kreatywnego w szkole wymaga zaangażowania wielu podmiotów i osób. Jeden kreatywny nauczyciel, choć może wiele zrobić w ramach swoich zajęć, nie zmieni ogólnej atmosfery szkoły.

Kreatywność nie jest cechą nielicznych, ale możliwością dla wszystkich. Z możliwościami jest jednak tak, że często ich nie wykorzystujemy. Torrance pokazuje, w jakich optymalnych warunkach te potencjalności kreatogenne mogą zostać zaktualizowane. Nie lekceważmy jego propozycji. ■

Bibliografia:

Dean, C. B., Hubbell, E. R., Pitler, H., Stone, B. (2012). *Classroom instruction that works: research-based strategies for increasing student achievement*. ASC.

Karwowski, M. (2014). *Klimat dla kreatywności. Koncepcje, metody, badania*. Difin.

Nagda, B. A., Gurin, P., Johnson, S. M. (2005). Living, doing and thinking diversity: How does pre-college diversity experience affect first-year students' engagement with college diversity? In R. S. Feldman (red.), *Improving the first year of college: Research and practice* (ss. 73-108). Lawrence Erlbaum Associates Publisher.

Torrance, E. P. (1993). Understanding Creativity: Where to Start? *Psychological Inquiry*, 4(3), 232-234.

dr Tomasz Knopik – doktor psychologii, specjalista w zakresie diagnozy i wspomagania rozwoju dzieci wybitnie zdolnych; adiunkt w Instytucie Psychologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, ekspert w Instytucie Badań Edukacyjnych; autor lub współautor narzędzi diagnostycznych ukierunkowanych na identyfikację zasobów uczniów z ponadprzeciętnym potencjałem intelektualnym; autor ok. 50 publikacji dotyczących psychopedagogiki zdolności, inkluzji oraz kompetencji emocjonalno-społecznych dzieci i młodzieży.

Bateria testów TROS-KA 1

Ośrodek Rozwoju Edukacji przekazuje specjalistom zatrudnionym w poradniach psychologiczno-pedagogicznych [i udostępnia nieodpłatnie pod adresem: <https://tiny.pl/c3nvp>] dwie publikacje, w których znajduje się zestaw materiałów dotyczących narzędzia diagnostycznego TROS-KA 1. Monografia – *Ocena funkcjonalna rozwoju emocjonalno-społecznego uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi* – zawiera narzędzia wraz ze szczegółowymi wytycznymi dotyczącymi procedury korzystania z nich, m.in. w odniesieniu do potencjalnych trudności uczniów w zakresie percepcji lub rozumienia tekstu. Narzędzia umożliwiają prowadzenie procesu oceny funkcjonalnej również w grupie zróżnicowanej pod względem potrzeb edukacyjnych uczniów. Podręcznik – *Ocena kompetencji społeczno-emocjonalnych uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi. Materiały postdiagnostyczne dla szkół TROS* – zawiera opis metodyczny oraz 40 scenariuszy przystosowanych do indywidualnych potrzeb uczniów, szczególnie tych z dysfunkcją wzroku lub słuchu oraz zaburzeniami ze spektrum autyzmu i afazją. Scenariusze przeznaczone są dla uczniów w średnim wieku szkolnym, czyli mających 9-13 lat.

źródło: www.ore.edu.pl

Kropki pełne talentów: świętowanie Dnia Kropki – moc możliwości

Joanna Aleksandrowicz,
starszy specjalista PCEN ds. edukacji wczesnej,
Dominika Ringwelska,
nauczyciel konsultant PCEN ds. języka polskiego

Postaw tu kropkę i zobaczymy, co się stanie – odpowiedź nauczycielki stała się punktem wyjścia do wielu odkryć bohaterki o imieniu Vashti z książki pt. *Kropka* autorstwa P. H. Reynoldsa. Z okazji Międzynarodowego Dnia Kropki, obchodzonego 15 września, wszyscy wracamy do tej książki, aby mogły poznać ją kolejne pokolenia naszych uczniów. Liczne i różnorodne działania wypełniają szkolne klasy, biblioteki, korytarze czy boiska.

Zachęcając do obchodzenia tego wyjątkowego dnia, zaprosiliśmy nauczycieli z naszego województwa do Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku. *Kropki pełne talentów – jak zorganizować Dzień Kropki w swojej klasie* to temat naszego szkolenia. Zaproponowałyśmy szereg twórczych aktywności, które można było modyfikować, tak aby jak najlepiej spełniały swoją funkcję w konkretnych grupach wiekowych. Przedstawione zadania miały też wzbudzić zainteresowanie uczniów, dlatego dotyczyły wielu tematów i obszarów. Staraliśmy się pokazać, jak wielopoziomowe podejście umożliwia obchody Międzynarodowego Dnia Kropki. Wyjść można oczywiście od kropki jako znaku, gadżetu, ale pod nią kryje się o wiele więcej. W odkrywaniu talentów pomaga nam zawsze literatura dla dzieci – niezawodność tekstów literackich sprawdziła się również tym razem. Oprócz tego twórcze, rozwijające kreatywność ćwiczenia, np. tribondy, ćwiczenie łączące znaki (symbole)

z rzeczywistością pozaliteracką, zacytane kropki, zapisywanie swojego imienia Alfabetem Braille'a – pismem punktowym, czy też łamigłówki matematyczne z kropką w tle, obserwacja przyrodnicza *Znajdź kropki w naturze*, eksperyment *Musujące kropki*, wygrywanie na instrumentach perkusyjnych rytmów, wcześniej zapisanych za pomocą kolorowych kropek, wykorzystanie zakropkowanej maty do kodowania, pobudzanie wyobraźni za pomocą nieszablonowych prac plastycznych (np. *Kropka w roli głównej*), projektowanie okrągłych znaczków pocztowych, kropki w kuchni, mój obraz kropek na papierze czerpanym, stemplowanie zakrętką, płytą CD, szklanką i folią bąbelkową, malowanie mopem na dużych arkuszach albo też interpretacja i analiza motywu kropki w tekstach kultury. Na koniec czekała na wszystkich gra w kropki, czyli Pchetki :) Podczas stacjonarnych warsztatów uczestnicy wymieniali się również doświadczeniami i pomysłami, które do tej pory udało im się zebrać.

Fot. D. Ringwelska

Fot. D. Ringwelska

Tym samym nie stawiamy kropki nad i, wręcz odwrotnie, zapraszamy do dzielenia się inicjatywami. Inspirowujemy się wzajemnie, czerpmy od siebie, podpowiadajmy, co warto zrealizować. Liczy się nie tylko dobra zabawa, ale także odkrywanie swoich talentów, refleksja nad mocnymi i słabymi stronami, uważność na drugiego człowieka, widzenie, a nie tylko patrzenie, dostrzeganie, a nie tylko obserwacja, bo *Dobrze widzi się tylko sercem. Najważniejsze jest niewidoczne dla oczu.* (Antoine De Saint-Exupéry)

Życzymy wszystkim zakropkowanego wrześnieowego dnia i czujności w zauważaniu nawet najmniejszych kropek...

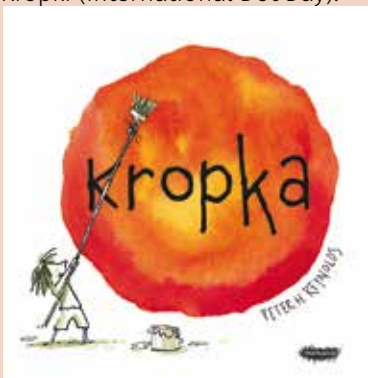
Fot. D. Ringwelska

Fot. D. Ringwelska

Międzynarodowy Dzień Kropki

15 września 2003 r. do rąk amerykańskich czytelników trafiła książka *Kropka (The Dot)* napisana i zilustrowana przez Petera H. Reynoldsa. Ta niepozorna, opowiedziana oszczędnym językiem historia Vashti – dziewczynki, która nie wierzy we własne możliwości – porusza serca nauczycieli, którzy czytają ją swoim uczniom i rozmawiają o talentach, drzemących w każdym z nas. Książka stała się pretekstem do zorganizowania Międzynarodowego Dnia Kropki (International Dot Day).

Historia tego święta sięga roku 2009, kiedy to nauczyciel muzyki z Iowa, Terry Shay, zaproponował zaprzyjaźnionym szkołom i nauczycielom, aby 15 września przeczytać książkę *Kropka* oraz wspólnie bawić się i tworzyć. Od tego czasu ten dzień stał się światową sensacją i jest obchodzony przez prawie 29 milionów osób w 200 krajach. Nauczyciele, bibliotekarze oraz pracownicy instytucji kultury na całym świecie organizują wiele działań, które pomagają dzieciom odkryć talenty, poznać swoje mocne strony i je zaprezentować. Motywem prze-

wodnim jest kropka. Powstają kropkowe dzieła sztuki, filmy animowane, matematyczne łamigłówki, labirynty czy festiwale talentów.

Międzynarodowy Dzień Kropki w 2024 r. będzie wyjątkowy, ponieważ świętujemy 15-lecie tej inicjatywy. Zachęcamy do zarejestrowania swojej szkoły na oficjalnej stronie *International Dot Day*: <https://www.internationaldotday.org> oraz podzielenia się z swoimi pomysłami, zdjęciami, grafikami i filmami.

Dzień Kropki. Mój udział w projekcie eTwinning pt. *Mission Dot Day*

Beata Kalinka

Dzień Kropki obchodzimy co roku 15 września. Większość z nas, nauczycieli bibliotekarzy, musi niestety poświęcić ten czas na wypożyczenie podręczników i zeszytów ćwiczeń, a nie na realizację dodatkowych projektów czy promocję literatury. Tu jednak z pomocą może przyjść platforma eTwinning¹ – przestrzeń do współpracy partnerów z różnych szkół z Polski i z innych krajów europejskich. Na platformie znalazłam opis projektu związanego z wrześniowym świętem, który tak bardzo mi się spodobał i wydawał się tak łatwy do zrealizowania, że postanowiłam podjąć to wyzwanie.

Jak zaczęłam

Na stronie eTwinning mam swoje konto, więc mogłam się zalogować i wyszukać temat projektu, który mnie zainteresuje. Znalazłam *Mission Dot Day* i poprosiłam organizatora o zaproszenie mnie do udziału w tym przedsięwzięciu. Gdy dostałam powiadomienie o przyjęciu mnie do projektu, weszłam na TwinSpace i zapoznałam się z wyzwaniami, jakie stały przede mną. Projekt miał trwać ponad tydzień. Zamieszczono dużo zadań do wyboru na stronie organizatora, ale można było też zaproponować swoje działania. Postanowiłam zaangażować kilka klas z mojej szkoły. Napisałam wiadomość do wychowawców z prośbą o dotarczenie do aktywnej współpracy. Dwie wychowawczynie zdecydowały się wziąć udział w tym przedsięwzięciu, co bardzo mnie ucieszyło, bo nie musiałam angażować dzieci uczęszczających do świetlicy, tylko miałam stałe grupy do realizacji zadań w projekcie.

Etapy projektu

Napisałam plan działania na podstawie tego, co przeczytałam na stronie projektu i czego wymagał organizator. Uzpełniłam informacje o szkole oraz uczniach, którzy będą brali udział w projekcie. Wybrałam nastę-

pujące zadania dla naszej społeczności:

1. Zaznaczenie na mapie udziału naszej szkoły w projekcie i zapoznanie się z partnerami z innych szkół.
2. Uważne obserwowanie świata. Szukanie rzeczy, które są powiązane z kropkami.
3. Robienie zdjęć i rysowanie kropek zauważonych w naszej przestrzeni.
4. Wymienianie się naszymi zdjęciami z innymi szkołami. Wstawienie zdjęć do wspólnej kolekcji przy użyciu Wakelet.
5. Opowiadanie historii kropki stworzonej z wybranych zdjęć z kolekcji Wakelet. Wykonanie kostki do gry z fotografii.
6. W grupach projektowych:
  - wykonanie mandali z darów natury i tortu dla Vashti

– bohaterki książki *Kropka* P. H. Reynoldsa;

- zabawa aplikacją Quiver i 3Bear;
  - przygotowanie odpowiedzi na dwa pytania o kropce w j. angielskim;
  - wypełnienie drzewa marzeń i pasji.
7. Poprowadzenie zajęć w bibliotece z okazji Dnia Kropki.
  8. Stworzenie pracy plastycznej wykonanej przez rodziców przy użyciu kropek.
  9. Przeprowadzenie ewaluacji działań.

Działania w klasach

Uczniowie mieli za zadanie zrobienie zdjęć – szkolnymi iPadami – w salach lekcyjnych i na szkolnym boisku przedmiotom, które według nich

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

1. O programie eTwinning można przeczytać więcej na str. 5-25 nr 116 „Edukacji Pomorskiej”, <https://tiny.pl/d5nh2> (przyp. red.)

miały kształt kropki. Oto niektóre zdjęcia kropek, wykonane przez uczniów:

Wszystkie zdjęcia zgrałam do jednego folderu i przesłałam do Canvy, gdzie organizator udostępnił kostkę, na którą trzeba było wkleić 6 zdjęć. Każda kostka to praca trzech szkół, po dwa obrazy pochodziły z każdej placówki. Wydrukowałam kostkę zapętnioną obrazami, a dzieci ją skleiły.

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

60
LETO PODSTAWOWY
W GDANSIU

Przygody kota Miałczka

PEWNEGO DNIA KACPER ZAPYTAŁ SWOJĘ MAMĘ CZY MOŻE ZAOPIEKOWAĆ SIĘ KOTEM. MAMA WYRAZIŁA ZGODĘ POD WARUNKIEM, ŻE KACPER BĘDZIE O NIEGO CODZIENNIE DBAŁ. URADOWANY KACPER POSZEDŁ NA PLAC ZABAW, ŻEBY POKAZAĆ KOLEGOM SWOJEGO KOTA. WYJAŚNIŁ, ŻE NAZWAŁ GO MIAŁCZEK.

Fot. Archiwum szkolne

60
LETO PODSTAWOWY
W GDANSIU

Przygody kota Miałczka

JUŻ PO CHWILI MIAŁCZEK ZNAŁAZŁ DZIURĘ POD ZJEZDZALNIĄ NA PLACU ZABAW I SIĘ DO NIEJ SCHOWAŁ. ZARAZ POTEM KOT ZAINTELESOWAŁ SIĘ DZIURĄ W STUDZIENCKANALIZACYJNEJ. BYŁ JEDNAK ZA DUŻY ŻEBY PRZEZ NIĄ PRZEJŚĆ. PO ZABAWIE CHŁOPCY WRÓCILI DO DOMU KACPRĄ, ŻEBY WSPÓLNIE ZROBIĆ PRACĘ PLASTYCZNĄ NA DZIEŃ KROPKI.

Fot. Archiwum szkolne

Kolejnym zadaniem było napisanie opowiadania. Podczas zajęć wybrane osoby rzucały kostką. Z obrazków, które wylosowały, opowiedziały historię, którą na bieżąco spisywał wychowawca. Opowiadania umieściłam w Canvie, gdzie organizator udostępnił link do prezentacji

prac innych dzieci z różnych szkół biorących udział w projekcie. I tak powstały historie kropek z różnych regionów Polski oraz innych części Europy. Oto jedno z naszych opowiadań:

Mandale z darów natury to kolejny etap projektu i kolejne zada-

nie, którego się podjęliśmy. Była to dobra okazja do wyjścia na spacer oraz obserwacji przyrody. Znaleźliśmy materiały potrzebne do wykonania naszych prac, a później w klasach rozmawialiśmy o przyrodzie i zrobiliśmy kolejne projektowe zadanie.

60
LETOLECE
POMORSKIEGO
CENTRUM
EDUKACJI
NAUCZYCIELI
W
GDAŃSKU

Przygody kota Miałczka

KIEDY RYSOWALI KRETKAMI
I MAŁOWALI FARBAMI MAŁY
MIAŁCZEK ROZPOCZĄŁ WĘDRÓWKĘ
PO ICH PRACACH. JUŻ PO CHWILI
CAŁA PODŁOGA, KANAPA I STÓŁ
BYŁY POKRYTE KOLOROWYMI
OZDOBAMI.

Fot. Archiwum szkolne

60
LETOLECE
POMORSKIEGO
CENTRUM
EDUKACJI
NAUCZYCIELI
W
GDAŃSKU

Przygody kota Miałczka

- CO TO? KRZYKNĘŁA MAMA,
KIEDY WESZŁA DO POKOJU.
- TO ŁAPKI KOTA MIAŁCZKA
- ODPOWIEDZIELI WSZYSCY.
MAMA UŚMIECHNĘŁA SIĘ
I POWIEDZIAŁA: - JAK TU PIĘKNIE
I KOLOROWA, WSZĘDZIE MAŁE
KROPKI.

KONIEC

Fot. Archiwum szkolne

i śmiechu.

Najwięcej zabawy uczniowie mieli podczas odkrywania możliwości aplikacji Quiver i 3Bear, które wyko-

rzystują rozszerzoną rzeczywistość. Użyłam wersji bezpłatnej ściągniętej na telefon oraz szkolne iPady. Obsługa urządzeń i aplikacji nie sprawiała dzieciom trudności. Na kolejnej stronie rezultaty naszej pracy w aplikacjach Quiver oraz 3Bear.

Następnym zadaniem było ułożenie odpowiedzi na pytania w języku angielskim. Wydrukowałam kartki,

na których były kropki wraz z pytaniami. Podczas lekcji j. angielskiego dzieci udzielały odpowiedzi. Angliści bardzo chętnie zaangażowali się w to działanie, ponieważ wzbudziło duże zainteresowanie uczniów. W tym zadaniu wymagana była również współpraca między partnerami – uczniowie odpowiadali na dwa wybrane przez siebie pytania z poszczególnych zestawów, nato-

Fot. Archiwum szkolne

nerami – uczniowie odpowiadali na dwa wybrane przez siebie pytania z poszczególnych zestawów, natomiast pozostałych odpowiedzi udzielały osoby z innych szkół. Poniżej jeden z efektów naszej pracy.

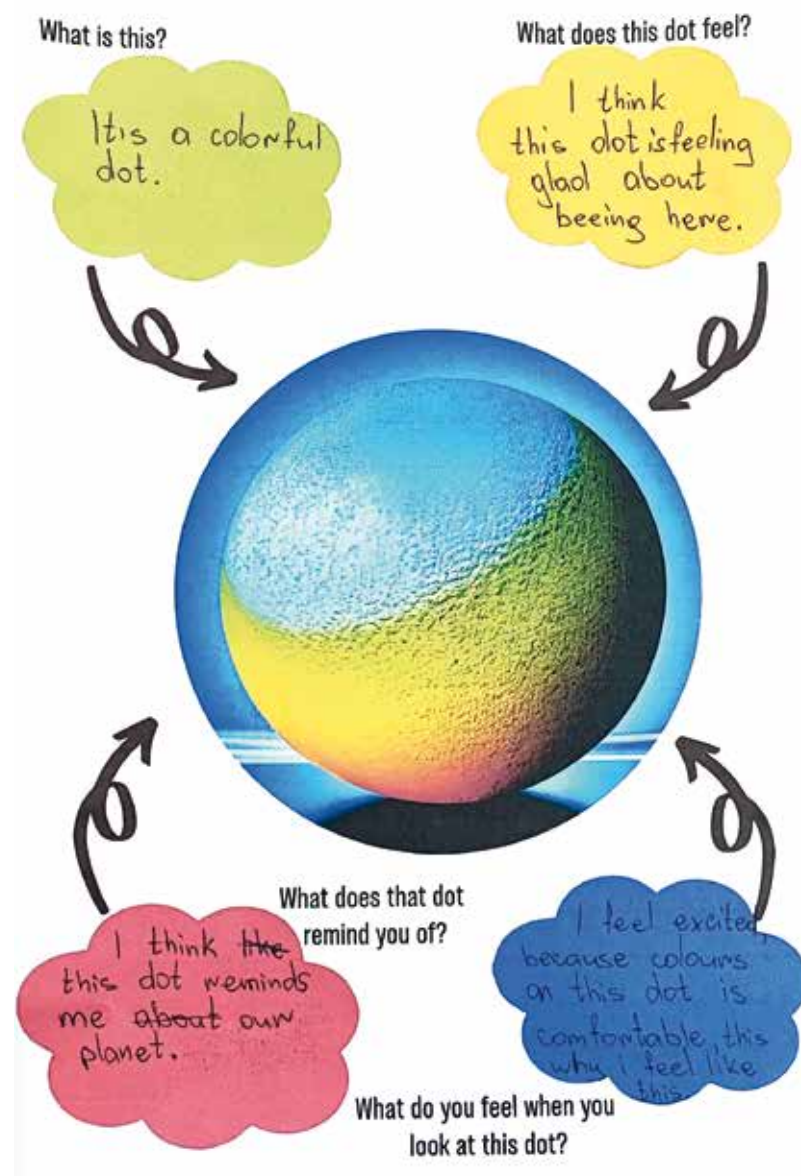
Z okazji Dnia Kropki przeprowadziłam zajęcia dla naszych uczniów o zainteresowaniach oraz talentach ludzi z całego świata, których znamy i podziwiamy. Opowiadałam o pasjach kulinarnych, sportowych, naukowych, tanecznych, wokalnych oraz instrumentalnych. Starłam się wymienić jak najwięcej różnych talentów, aby każde dziecko mogło znaleźć coś dla siebie lub utożsamić się z daną osobą. Pod koniec zajęć uczniowie odgadywali, jakie talenty mamy ja oraz ich wychowawcy, a następnie mówili, co oni lubią robić i co sprawia im przyjemność. Aby utrzymać uczniów w dobrym nastroju oraz pomóc im w odnalezieniu swojej pasji, rozdałam im *Drzewo marzeń i talentów* (wydrukowane ze strony projektu), nad którym mieli się zastanowić i wypełnić je. Później zrobiłam wystawę prac dzieci.

Fot. Archiwum szkolne

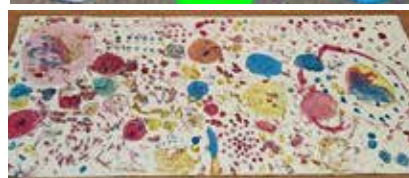
Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

6. W bibliotece odbyły się zajęcia z okazji Dnia Kropki

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Współpraca z innymi szkołami. Podczas zajęć uczniowie uzupełniali drzewo moich talentów.

stały w większości były opracowane przez organizatora.

Jakie korzyści przyniósł projekt dla mnie

Mogłabym pisać długo, ale wymienię to, co było dla mnie najważniejsze:

- nawiązanie kontaktów z nauczycielami z innych szkół w Polsce i za granicą;
- propozycje różnych aktywności ze strony organizatora, co zaoszczędziło mi czas;
- poznanie nowych technologii;
- satysfakcja z tego, że działania wywołały radość dzieci oraz zadowolenie wychowawców klas;
- sama mogłam zaproponować aktywności, do których dotychczas inni nauczyciele wraz z uczniami.

W kolejnym roku na pewno dotychczas do tego projektu po raz drugi.

Podsumowanie naszych działań można obejrzeć na kanale YouTube pod adresem:

<https://youtu.be/ZS6iMuMS8eE>.

Beata Kalinka

– dyplomowana nauczycielka bibliotekarka w Szkole Podstawowej nr 60 w Gdańsku; historyczka; miłośniczka nowych technologii i biegania.

Do projektu chciałam zaangażować również rodziców naszych uczniów, dlatego przed biblioteką postawiłam stół z dużym arkuszem papieru, farbami i pędzlami. Zadanie polegało na namalowaniu kropki. Gdy rodzice przychodzili, dzieci same mnie wyręczały i prosiły ich, aby włączyli się do zabawy. Drugim zadaniem skierowanym do rodziców było przyniesienie do biblioteki kropki, na której zapisane są talenty ich dziecka. Z tych materiałów również powstała gazetka.

Co sprawiło, że udział w projekcie był wyjątkowy

Kreatywność i wyobraźnia. Podczas trwania projektu dzieci wykazywały się pomysłowością we wszystkich zadaniach. Rozwijały umiejętności plastyczne, twórczego myślenia, estetyczne oraz literackie.

Zabawa i radość. Każde zadanie przyniosło uśmiech i odmianę

od codziennych zadań w szkole, a cały czas realizowaliśmy treści podstawy programowej. Radosna atmosfera udzielała się też nauczycielom, którzy brali udział w projekcie. Obserwując swoich podopiecznych, widzieli ich w nowych rolach. Wesołość rodziców przy rysowaniu kropek była dla dzieci wstępem do zabawy i późniejszej refleksji na temat kropki.

Nauka przez zabawę. Dzieci nie kojarzyły zadań z nauką, a przecież rozmawiały o przyrodzie, napisały opowiadanie, rozwijały kreatywność oraz uczyły się współpracy i zaangażowania.

Wspólna praca nauczycieli. Projektem zajmowało się kilka osób, dzięki czemu można było wykonać więcej zadań i zaangażować większą grupę uczniów. Można powiedzieć, że projekt zrobił się sam, ponieważ pomy-

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Warunki sprzyjające rozwojowi kreatywności w szkole: opowieść o Pracowni Innowacji III LO w Gdyni

Anna Rzepa

Jest takie miejsce, gdzie uczniowie eksplorują granice kreatywności.
To Pracownia Innowacji 3LAB w III Liceum Ogólnokształcącym w Gdyni
– tu uczniowie wykraczają poza konwencjonalne ramy nauczania.

Wyobraźmy sobie, że Pracownia Innowacji 3LAB przybrała formę gry, a uczniowie wcielają się w rolę bohaterów, posiadających niezwykle możliwości wpływu na otaczający świat. Lecz 3LAB to wyjątkowa gra: wygrywają w niej wszyscy. Dlaczego? Ponieważ nie rywalizują, a współpracują. Każde działanie, projekt, nowy pomysł są jak rzut kostką – otwierają nowy rozdział. Uczniowie z każdym ruchem pionka zdobywają nowe umiejętności, poszerzają swoje horyzonty oraz dzielą się z innymi swoim czasem, dobrze się przy tym bawiąc. W takich warunkach edukacja staje się dynamiczną przygodą, a uczestnicy współtworzą swoje własne narracje.

Pracownia Innowacji III LO w Gdyni to: posiadająca własny kodeks etyczny platforma społecznościowa w realnym świecie, edukacyjny ekosystem, wspólnota dzieląca się wiedzą, czasem, umiejętnościami oraz pomagająca w procesach przeprowadzania innowacyjnych projektów. Prawa autorskie pracowni zostały udostępnione na zasadzie licencji Creative Commons.

3LAB to:

- stół, przy którym wszyscy się zbieramy i od którego rozpoczynamy drogę;
- ludzie, którzy przy tym stole realizują wspólne przepisy;
- etyka, idee, procesy i rozwiązania;
- modelowanie, koncepcje i strategie;
- trendy, analiza cross sektorowa, zarządzanie i koordynacja.

Choć nie interesują nas kasyna Las Vegas, nie jest nam obcy styl pracy Danny'ego Oceana.

Dron do badań ekstremalnych, giętki endoskop, inteligentna apteczka, modele baz księżycowych, aplikacje medyczne, projekty społecznościowe na czas epidemii i kryzysów...

Tą społeczność tworzą uczniowie, absolwenci, naukowcy, eksperci, nauczyciele, pracownicy szkoły, fundacje, uczelnie, agencje, instytucje, firmy prywatne i przyjaciele.

Jednym z ciekawych przykładów naszych inicjatyw jest **3CLASS** – projekt III LO, który od kilku lat oferuje wsparcie edukacyjne online dla uczniów z Polski i Ukrainy. Do dziś przeprowadzono ok. 10 000 godzin pomocy rówieśniczej.

Projekt **3CLASS** został uruchomiony na nowej platformie w listopadzie 2023 r. i od tego czasu cieszy się rosnącym zainteresowaniem ze strony uczniów oraz ich rodziców. Głównym celem **3CLASS** jest umożliwienie młodzieży uzyskania pomocy w zdobywaniu wiedzy, odrabianiu lekcji oraz rozwijaniu swoich zainteresowań poprzez korepetycje online.

W ramach projektu wolontariusze z III LO udzielają darmowych lekcji online uczniom zarówno z Polski, jak i z Ukrainy. Wspomagają oni w nauce różnych przedmiotów szkolnych oraz

służą pomocą w rozwiązywaniu problemów związanych z nauką. Dzięki temu uczniowie otrzymują realną i spersonalizowaną pomoc, która może znacząco wpłynąć na ich osiągnięcia edukacyjne.

Co ważne, projekt **3CLASS** jest kontynuacją udanego pilotażu przeprowadzonego w okresie pierwszego zamknięcia szkół, od marca do czerwca 2020 r. Sukces tej inicjatywy zachęcił do dalszego rozwoju projektu i zwiększenia jego skali.

Nie bez znaczenia jest również fakt, że projekt **3CLASS** został wyróżniony w hackatonie *Hack the Crisis Tech for Good 2020* w kategorii edukacja. To potwierdzenie wartości tej inicjatywy oraz jej pozytywnego wpływu na społeczność oświatową.

Warto podkreślić, że projekt **3CLASS** nie tylko pomaga młodym ludziom

w nauce, lecz także integruje społeczność szkolną, angażując zarówno uczniów, jak i absolwentów oraz obecnych studentów renomowanych uczelni. To doskonały przykład, jak zaangażowanie społeczne i innowacyjne podejście mogą przynieść realne korzyści dla edukacji oraz rozwoju młodych ludzi.

Jeśli chcesz dowiedzieć się więcej o projekcie **3CLASS** i dołączyć do grona wolontariuszy lub skorzystać z pomocy edukacyjnej, odwiedź stronę internetową: <https://3class.eu/pl>.

oprac. Anna Rzepa, współpraca:
Gosia Rutkowska, Kiara Stępień,
Lena Siatecka, Natalia Sikorska,
Łucja Mielnik, Marianna Sobczak,
Franciszek Kuberka,
Zuzanna Kizielewicz

Inicjatywa jest skierowana do uczniów III LO w Gdyni, ale zdarzają nam się goście z innych szkół, w tym podstawowych. Zakres naszych działań nie ma granic. Dotarliśmy do stratosfery.

Projekty w ramach pracowni są realizowane na czterech płaszczyznach:

1. tworzenia autorskich, wewnętrznych projektów, np.: 3DESC, 3DESIGN, 3CLASS, FUTURE i angażowania w nie społeczności szkolnej;
2. pomagania w projektach naukowych czy badawczo-rozwojowych (realizowanych indywidualnie albo zespołowo) uczniom, którzy zgłaszają się po pomoc bądź wsparcie;
3. stworzenia 10 uczniowskich zespołów wolontariuszy wspierających innych: kreatywnego, druku 3D, współpracy międzynarodowej, prawnego, medialnego, informatycznego, zarządzania komunikacją wewnętrzną, ds. analiz, raportowania i publikacji, a także finansowego oraz ART ds. aranżacji przestrzeni szkolnej;
4. reagowania na wyzwania i potrzeby w obszarach: humanitarnym, kosmicznym, polarnym, medycznym, IT, ekologicznym, dot. przyszłości i nowych technologii, bezpieczeństwa, energii oraz planowania kariery zawodowej.

Dużo otrzymujemy od innych, ale przede wszystkim lubimy się dzielić, kierując się zasadą, że dzielenie się jest najfajniejszą formą posiadania.

3LAB w liczbach:

- aktualnie pracujemy w **10** zespołach zadaniowych, do których należy łącznie **70** wolontariuszy (uczniów), **10** maturzystów, **8** nauczycieli oraz **19** absolwentów szkoły;
- koordynujemy działania **144** osób (członków poszczególnych wspieranych projektów, wolontariuszy projektów autorskich oraz współpracujących ekspertów);
- nawiązaliśmy współpracę z **29** podmiotami, które – upubliczniając wiedzę – wspierają nie tylko społeczność szkolną; działamy jak naczynia połączone;
- mamy ponad **85** przyjaciół.

Co nas wyróżnia?

- naszym miejscem spotkań i oddziaływania jest realny świat: tu tworzymy, dzielimy się i łączymy edukację z niesieniem pomocy;
- mamy cudownych przyjaciół, którzy pomagają nam non-profit;
- rozumiemy, jak holistyczne podejście dzielenia się wiedzą i pomocą z innymi jest pomocne dla własnego rozwoju;
- traktujemy edukację jako relację: proces jest skuteczniejszy, jeśli opiera się na serdecznej, partnerskiej

relacji (kontrapunkt dla hierarchii nauczyciel-uczeń, starszy-młodszy);

- kibicujemy zwiększaniu świadomości w różnych obszarach;
- 3LAB to uczniowie, wolontariusze ze szkoły średniej, tworzący 10 grup;
- jesteśmy odważni i podejmujemy wyzwania, a mamy tylko od 13 do 19 lat;
- jesteśmy interdyscyplinarni;
- dzielimy się wiedzą, zarówno z jednostką, jak i z ogółem;
- staramy się utrzymać wysoką jakość podejmowanych działań;
- sami zdobywamy finansowanie;
- tym, co wygraliśmy w konkursach, podzieliliśmy się z innymi.

Dlaczego jesteśmy fajni?

1. Nasza plansza składa się z wartości: szacunku, empatii, wolności, pokory, pracy zespołowej, równości, uczciwości, zaufania i dlatego tworzymy kodeksy etyczne. Dzięki temu doświadczamy radości wynikającej z życia zgodnie z własnymi przekonaniami.
2. Jako nauczyciele przesunęliśmy się przy nauczycielskim biurku i oddaliśmy uczniom moc sprawczą w kreowaniu rzeczywistości, nie tylko edukacyjnej.
3. Dzielimy się wiedzą i umiejętnościami z dorosłymi (będąc prelegentami, prowadząc szkolenia i wykłady, pisząc raporty czy recenzując lekcje).
4. Dzięki pomocy niesamowitych ludzi *Poruszamy się w przestrzeniach, w których nowych rozwiązań jeszcze nie ma, a stare są nieaktualne.*
5. Nie jest ważne, ile oczek wypadnie na kostce, dajemy przestrzeń dla błędów i porażek. Podejmujemy autonomiczne decyzje i ponosimy ich konsekwencje. Kolekcjonujemy najbardziej spektakularne wpadki. Nasze motto: *Zróbmy to, zanim się okaże, że to bez sensu* (Król Julian).
6. Oprócz działania, przyglądamy się mechanizmom i procesom oraz rozmawiamy o tym.
7. 3LAB to przenikanie się i współpraca uczelni, organizacji, instytucji, agencji, fundacji, naukowców, ekspertów, biznesu, przyjaciół i szeroko rozumianej społeczności szkolnej (uczniowie, absolwenci, nauczyciele, rodzice).
8. Jesteśmy interdyscyplinarni oraz multiobszarowi, tworzymy innowacje i eksplorujemy takie zagadnienia, jak: człowiek, kosmos, medycyna, sektor IT i nowe technologie, rejony polarne, ekologia, design, przyszłość, bezpieczeństwo oraz planowanie kariery zawodowej.
9. Skutecznie tworzymy i pomagamy tworzyć innowacyjne projekty naukowe, społeczne oraz badawczo-rozwojowe (w tym kilkuletnie makroprojekty).
10. Mamy swój pierwszy patent na wynalazek medyczny.

11. Staramy się działać w systemie nazwanym przez nas *hacking alghohythm* – przebicia bańki, polegającym na tworzeniu zespołów składających się z osób różniących się wiedzą, zainteresowaniami oraz poglądami, a także przyglądaniu się tematom, które nie są związane z naszymi preferencjami. Siadamy przy stole z osobami, z którymi się nie zgadzamy, a one siadają z nami ☺ Patrzymy w tym samym kierunku, ale z różnej perspektywy.
  12. W trybie niezwłocznym odpowiadamy na potrzeby innych ludzi albo potrzeby zmieniającego się z szybkością wykładniczą świata.
  13. Staramy się zamieniać strach w zrozumienie. U nas i u innych.
  14. Pracujemy spekulatywnie na wysokim poziomie abstrakcji.
  15. W przestrzeni szkolnej bawimy się artystycznymi instalacjami i sztuką, często zaskakujemy samych siebie.
  16. Gdy układamy uniwersalne edukacyjne klocki, wychodzi nam trójwymiarowy model z puzzli. To przeczy prawom fizyki.
- ...a to wszystko dzieje się pomiędzy ulicą Legionów a Tetmajera w Gdyni.

Anna Rzepa
– nauczycielka Pomorza 2023 oraz laureatka wielu innych nagród; zarządza innowacją w III Liceum Ogólnokształcącym w Gdyni w ramach autorskiej Pracowni Innowacji 3LAB; jest (współ) autorką ponad 25 innowacyjnych oraz interdyscyplinarnych projektów edukacyjnych, często nagradzanych w konkursach krajowych i międzynarodowych; od kilku lat oswaja kosmos jako ambasador ESERO POLSKA – edukacyjnego programu Europejskiej Agencji Kosmicznej; łączy kropki oraz ludzi; jest dumna ze swoich uczniów i absolwentów.

...

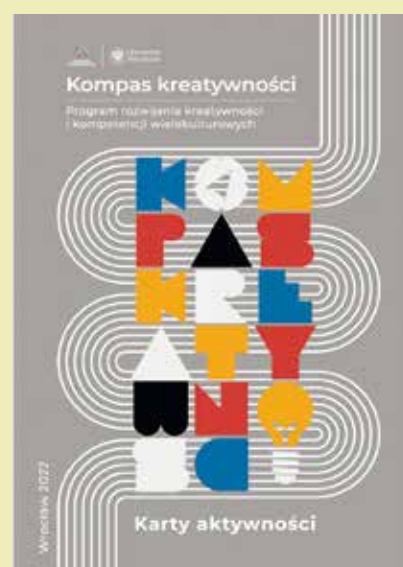
Program Kompas kreatywności

Program *Kompas kreatywności* łączy założenia pedagogiki twórczości i edukacji wielokulturowej. Nadrzędnym celem programu jest rozwój kreatywności, kompetencji wielokulturowych oraz umiejętności prospołecznych dzieci, niezbędnych do efektywnej pracy w grupie. Z programu mogą korzystać nauczycielki i nauczyciele, pedagodzy, psychologowie, animatorzy kultury, socjoterapeuci i trenerzy grupowi pracujący z dziećmi w wieku 8-12 lat.

Zajęcia realizowane w ramach programu przebiegają w trzech etapach. Pierwszy etap „Zaciekawienie” ma charakter dywergencyjnej rozgrzewki, której głównym celem jest pobudzenie ciekawości poznawczej, wprowadzenie w tematykę zajęć oraz wytworzenie motywacji do odważnego i aktywnego uczestniczenia w zajęciach. Kolejny etap „Twórcze poszukiwania” to ćwiczenia typowe dla treningu twórczości, mające na celu stymulowanie rozwoju kreatywności, ale też przygotowanie dzieci do podjęcia aktywności o charakterze twórczym oraz wzmocnienie ich odwagi tworzenia. Co istotne, twórcze działania podejmowane przez dzieci na tym etapie nie są celem samym w sobie – bezpośrednio łączą się z fazą „Odkrywania”, która ukierunkowana jest na wzbogacanie wiedzy dzieci o własnym kraju i innych kulturach, wzmocnianie ich otwartości oraz tolerancji wobec odmienności kulturowej.

(...) W ramach programu udostępniemy nauczycielom kompleksowo opracowany podręcznik do prowadzenia zajęć, zawierający wstęp, scenariusze zajęć i materiały uzupełniające [dostępne nieodpłatnie na stronie internetowej: <https://www.kompas-kreatywnosci.pl/trening>]. Nauczyciele zostaną zaopatrzeni we wskazówki teoretyczne i metodyczne oraz ciekawostki, które mogą okazać się pomocne w trakcie zajęć. Scenariusze uzupełniają fotografie i obrazki, które można wykorzystać w trakcie treningu.

źródło: <https://www.kompas-kreatywnosci.pl/trening>

Definicja zdrowia i edukacji zdrowotnej

Joanna Majczak

*Non vivere, sed valere vita.
(Nie żyć, lecz zdrowie jest życiem.)*

Pragniemy, aby szkoła XXI w. przygotowywała uczniów do czynnego uczestniczenia w życiu społecznym, kulturalnym, ekonomicznym oraz politycznym państwa, aby zapewnić kontynuację rozwoju kraju i jego mieszkańców. Współczesna szkoła powinna być bezpieczna, nowoczesna, postępową, zapewniającą wszechstronną edukację i wprowadzającą młode pokolenie do życia w wymagającym świecie. Oczekujemy, aby szkoła była przyjazną placówką dydaktyczno-wychowawczą, nastawioną na integralny rozwój fizyczny, poznawczy, emocjonalny, społeczny oraz moralny każdego ucznia.

Każde dziecko ma prawo do zdrowia i ochrony życia, a szkoła jest jednym z pierwszych oraz jednym z ważniejszych miejsc kształtujących i propagujących prozdrowotną postawę ucznia. Przekazywane w placówce oświatowej informacje o zdrowiu, kształtowane umiejętności i wyrabiane postawy przygotowują uczniów do zdrowego stylu życia. Ważne jest zatem, aby nauczyciele w codziennej pracy motywowali uczniów do zgłębiania ich wiedzy o zdrowiu oraz potrzebach zdrowotnych. Odpowiednia interpretacja terminu zdrowie jest ważna w pracy dydaktyczno-wychowawczej nauczycieli. Zgodnie ze stanowiskiem Światowej Organizacji Zdrowia: (...) *zdrowie jest nieodłącznym warunkiem osiągnięć szkolnych, dobrej jakości życia i wydajności ekonomicznej. Wyposażając uczniów w wiedzę, umiejętności i postawy wobec zdrowia, możemy zwiększyć ich szanse na zdrowe życie oraz zdolności działań na rzecz zdrowia społeczności, w której żyją.*

Termin *zdrowie* i zainteresowanie zdrowiem towarzyszy codziennemu życiu każdego z nas. Zdrowie, podobnie jak szczęście, piękno czy dobro, jest pojęciem wieloznacznym. Wieloznaczność tego terminu objawia się w czterech podstawowych obszarach: pierwszy dotyczy natury przedmiotu nazywanego zdrowiem, drugi odnosi się do zakresu branych pod uwagę zjawisk, trzeci skupia sposoby uporządkowania elementów omawianego zakresu, zaś czwarty dotyczy rozstrzygnięć o charakterze metodologicznym.

Zdrowie leży na styku różnych nauk i zazwyczaj jest rozpatrywane w kategoriach aksjologicznych. Na przestrzeni wieków stan zdrowia ujmowano jako harmonię ludzkiego ciała i jego części oraz czynników zewnętrznych i ich wzajemnych powiązań. Człowiekiem zdrowym określimy osobę funkcjonującą normalnie, według przyjętych standardowych kryteriów zdrowia dla swego wieku, płci, rasy i rejonu geograficznego.

Znanych jest wiele innych definicji określających pojęcie zdrowia. Proponowane określenia związane są z dziedzina

nauki i badaniami prowadzonymi przez formułującego definicję. W rozumieniu nauk społecznych zdrowie można określić jako:

- *nieobecność choroby* – medyczne ujęcie koncentrujące się na indywidualnej patologii;
- *brak, poczucie dyskomfortu* – subiektywne ujęcie skupiające się na odczuciach bólu, dyskomfortu, cierpienia itp.;
- *funkcjonalny warunek wstępny* utrzymania systemu społecznego;
- *zdolność do wypełniania* ustalonych, wysoko wartościowych *ról społecznych*;
- *dobrobyt* – rozumiany jako zapewnienie dostępności systemu opieki i leczenia uzależnionej od warunków socjoekonomicznych;
- *element porządku społecznego*.

Powstała potrzeba sformułowania innej definicji zdrowia, nie ograniczająca tego stanu jedynie do braku choroby. Zdrowie należy traktować nie jako stan –(tj. statycznie), lecz jako dynamiczny proces, polegający na ciągłym dostosowywaniu się organizmu człowieka do warunków otaczającego środowiska. W 1941 r. H. Sigrist zaproponował, aby zdrowie definiować w sposób pozytywny: jako stan pełnego dobrostanu fizycznego, psychicznego i społecznego, nie zaś negatywnie – jedynie jako brak chorób lub niedomagań. Definicja taka została zaakceptowana przez Światową Organizację Zdrowia (WHO) i jest obecnie powszechnie przyjęta, zarówno w naukach medycznych, jak i społeczno-ekonomicznych.

W 1984 r. Światowa Organizacja Zdrowia, opracowując dokument dotyczący idei i zasad promocji zdrowia, rozszerzyła definicję zdrowia, stwierdzając, że (...) *zdrowie jest to obszar, w którym jednostka lub grupa jest zdolna z jednej strony spełniać aspiracje i zaspokajać potrzeby, a z drugiej zmieniać otoczenie lub radzić sobie z otaczającym środowiskiem. Zdrowie jest postrzegane jako jeden z zasobów, którym dysponujemy w życiu codziennym; kon-*

cepcja zdrowia podkreśla zarówno społeczne, jak i osobnicze zasoby oraz fizyczne możliwości.

Każdy człowiek może sam zadbać o wiele rzeczy ulepszających mu życie. Jednak istnieją problemy, których pojedynczy człowiek sam rozwiązać nie potrafi. Jednym z nich jest opieka zdrowotna.

Według K. Dutkiewicz i K. Kamińskiej prawidłowy rozwój, zdrowie fizyczne, psychiczne oraz społeczne dziecka stanowią o potencjale zdrowotnym i ekonomicznym społeczeństwa. Ważne jest, aby treści o charakterze prozdrowotnym przekazywać dzieciom od najmłodszych lat.

Edukacja zdrowotna, która jest ukierunkowanym działaniem na jednostkę, stanowi element i jedną z metod funkcjonowania promocji zdrowia, która oddziałuje na system społeczny i jest nowym spojrzeniem na edukację, a szczególnie na wychowanie w aspekcie zdrowotnych oddziaływań i zdrowotnych skutków. Edukacja zdrowotna swoim zakresem obejmuje profilaktykę wraz z edukacją prozdrowotną oraz kształtowanie czynnych postaw wobec zdrowia, bezpieczeństwa, higieny i sprawności ruchowej.

Według W. Ciechanowicz edukacja zdrowotna jest zasadniczym obszarem zainteresowań pedagogiki zdrowia, w ramach której opracowuje się teoretyczne podstawy dla podejmowanych działań wychowawczych na rzecz zdrowia. Edukacja zdrowotna jest pojęciem występującym w języku polskim jako odpowiednik angielskiego terminu *health education* lub rzadziej stosowanego pojęcia *education for health*, któremu w języku polskim może odpowiadać określenie: edukacja do zdrowia lub edukacja prozdrowotna. W Polsce termin edukacja zdrowotna przyjął się w ostatniej dekadzie XX w. Wcześniej działalność edukacyjną związaną ze zdrowiem nazywano między innymi wychowaniem higienicznym, oświatą sanitarną, oświatą zdrowotną czy pedagogiką zdrowia.

Nie istnieje jedna doprecyzowana definicja edukacji zdrowotnej. Funkcjonują różne definicje tego pojęcia, których wspólną cechą jest odniesienie opisywanego procesu do wyposażania ludzi w wiedzę i umiejętności niezbędne dla podejmowania zachowań sprzyjających zdrowiu. S. Simonds określił edukację zdrowotną jako proces nastawiony na wywołanie takich zmian w zachowaniu człowieka, grup osób i większych populacji, które prowadzą od zachowań uznawanych za szkodliwe dla zdrowia do zachowań, które sprzyjają zdrowiu obecnie i w przyszłości. Natomiast B. Woynarowska definiuje edukację zdrowotną jako całościowy proces uczenia się ludzi jak żyć, aby zachować i doskonalić zdrowie własne i innych oraz w przypadku wystąpienia choroby lub niepełnosprawności aktywnie uczestniczyć w jej leczeniu, radzić sobie i zmniejszać jej negatywne skutki. Światowa Organizacja Zdrowia przyjmuje, że jest to dowolne połączenie (kombinacja) zaprojektowanych doświadczeń edukacyjnych, które mają pomóc jednostkom i społecznościom w poprawie ich

zdrowia w wyniku poszerzenia ich wiedzy lub wpływania na ich postawy.

Wśród wielu funkcjonujących definicji i objaśnień edukacji zdrowotnej zaakcentowane są właściwości tej edukacji: jest ona zaplanowana i zaprojektowana; podkreśla się jej interdyscyplinarność; daje ona możliwość zmian, ale nie stwarza żadnego przymusu; wywołuje aktywność i zaangażowanie osób w niej uczestniczących; pozwala uczyć się o zdrowiu za pomocą doświadczenia, a więc obserwacji, przeżywania i ćwiczenia, które prowadzą do wzbogacania wiedzy, kształtowania postaw i nabywania umiejętności; dąży do zmiany zachowania na takie, które są pożądane i korzystne dla zdrowia.

Niejednokrotnie zakłada się, że nadrzędnym celem edukacji zdrowotnej jest wyposażenie odbiorców w kompetencje zdrowotne (*health literacy*).

Według D. Cianciary, L. Sugay, K. Lewtaka, E. Urbana, M. Gajewskiej edukacja zdrowotna odznacza się wielką różnorodnością podejść i koncepcji, które można pogrupować według licznych kryteriów, jak na przykład:

- cel ogólny – np. edukacja nastawiona na chorobę, czynnik ryzyka, zdrowie, rozwój umiejętności życiowych, kompetencji zdrowotnych (alfabetyzmu);
- cel szczegółowy – np. edukacja żywieniowa, do zwiększania aktywności fizycznej, związana z zachowaniami problemowymi;
- adresat / wiek – np. edukacja dzieci, młodzieży, dorosłych;
- potrzeby zdrowotne – np. edukacja terapeutyczna (pacjenta), profilaktyczna;
- środowisko / siedlisko dla edukacji – np. edukacja w rodzinie, przedszkolu, szkole, podmiocie leczniczym, mass mediach;
- charakter pracy – np. autorytarny, negocjacyjny, biomedyczny, środowiskowy.

W praktyce wymienione kryteria i podziały zazębiają się.

Ukierunkowana edukacja zdrowotna ma już długą historię, sięgającą XIX w. Narodziny jej rozwoju jako osobnej dyscypliny to lata 40. oraz 50. XX w. Współcześnie jest to dojrzała i nadal rozwijająca się dyscyplina z grupy nauk społecznych, łącząca biologię, ekologię, medycynę, psychologię, pedagogikę i socjologię, ekonomię, prawodawstwo, a także nauki o komunikowaniu i zarządzaniu. Współcześnie w edukacji zdrowotnej obserwuje się współdziałanie, między innymi nauk pedagogicznych (pedagogika zdrowia, dydaktyka), psychologicznych i socjologicznych (psychologia oraz socjologia zdrowia), nauk o wychowaniu fizycznym i sporcie, nauk biologicznych i medycznych (medycyna społeczna, biostatystyka, epidemiologia), higieny, dietetyki i zdrowia publicznego.

Zauważalne są powiązania edukacji zdrowotnej z poradnictwem zdrowotnym (*health counselling*), coachingiem zdrowotnym/zdrowia (*health coaching*)

czy coachingiem stylu życia (*life coaching*). W USA edukacja zdrowotna jest zawodem (*health educator*), dla którego określono zakres kompetencji, system certyfikacji pracowników oraz zakres odpowiedzialności zawodowej.

Edukacja zdrowotna powinna być elementem edukacji całościowej, czyli kształcenia przez całe życie. Proces edukacyjny powinien uwzględniać nie tylko uczenie się kwestii nowych, ale także oduczanie się starych, a więc wyzbywanie się nieaktualnej wiedzy czy nieprzydatnych umiejętności na rzecz tych obecnie ważnych.

Edukacja zdrowotna jest niezbędnym i komplementarnym elementem promocji zdrowia, a jej modele i zadania są metodologicznie poprawne jedynie w połączeniu z celami promocji zdrowia, definiowanej jako *proces umożliwiający każdemu człowiekowi zwiększenie oddziaływania na zdrowie w sensie jego poprawy i utrzymania*.

Według B. Wolnego właściwie prowadzony proces edukacji zdrowotnej powinien opierać się na trzech komponentach: przekazywaniu wiedzy na temat zdrowia, formowaniu postaw oraz kształtowaniu umiejętności praktycznych. Postawy wobec zdrowia określane są jako względnie trwała struktura procesów poznawczych, emocjonalnych i tendencji zachowań odnoszących się do zdrowia. Wyróżnia się dwa rodzaje postaw: prozdrowotne – oparte na wiedzy, odpowiednich reakcjach emocjonalnych i zdrowych wyborach służących wzmocnieniu zdrowia, oraz postawy antyzdrowotne – związane z błędnymi wyborami i podejmowaniem zachowań szkodliwych dla zdrowia, uwarunkowane brakiem lub niedostatkami wiedzy i/lub negatywnym wpływem czynników zewnętrznych.

B. Woynarowska niezbędne dla utrzymania i doskonalenia zdrowia umiejętności dzieli na: związane ze zdrowiem fizycznym (np. dbanie o higienę jamy ustnej, samokontrola masy ciała) oraz związane ze zdrowiem psychospołecznym (umiejętności życiowe), umożliwiające pozytywne zachowania dostosowawcze, dzięki którym jednostka skutecznie może radzić sobie z wymaganiami i wyzwaniem życia codziennego (różnego rodzaju kompetencje psychospołeczne i interpersonalne).

Cele i założenia edukacji zdrowotnej ulegają zmianom na przestrzeni lat, gdyż decydują o tym systemy wartości występujące w różnych narodach, społeczeństwach, tradycje i ideologie, a także systemy polityczne, filozoficzne i religijne.

M. Demel za cele edukacji zdrowotnej uznaje: wykształcenie nawyków bezpośrednio lub pośrednio związanych z ochroną i doskonaleniem zdrowia fizycznego oraz psychicznego, wyrabianie odpowiednich sprawności, nastawienie woli i kształtowanie postaw umożliwiających stosowanie zasad higieny, skutecznej pielęgnacji, zapobiegania chorobom i leczenia, a także pobudzenie pozytywnego zainteresowania sprawami zdrowia

w wyniku epizodycznego i systematycznego wzbogacenia oraz pogłębiania wiedzy o sobie i o prawach rządzących zdrowiem publicznym.

W odniesieniu do edukacji zdrowotnej wymienia się również jej wymierne korzyści w stosunku do osób edukowanych. W odniesieniu do poszczególnych obszarów oddziaływania edukacyjnego M. Śliwa wyróżnia następujące funkcje edukacji zdrowotnej: orientacyjna, personalizacyjna, rozwojowa, kompensacyjna, socjalizacyjna, emancypacyjna, kulturowa oraz utylitarna (praktyczna).

Wśród proponowanych koncepcji edukacji zdrowotnej występują: edukacja zdrowotna zorientowana na rozwijanie umiejętności życiowych, ukierunkowana na zwiększenie alfabetyzacji zdrowotnej oraz zorientowana na perswazję lub upodmiotowienie. Edukacja zdrowotna skierowana na kształtowanie umiejętności życiowych to koncepcja realizowana we współpracy WHO z UNICEF oraz innymi organizacjami zainteresowanymi edukacją zdrowotną dzieci i młodzieży. Według A. Gawęł w ramach tego podejścia zakłada się podejmowanie uczestniczącej edukacji zdrowotnej, umożliwiającej zdobywanie wiedzy w połączeniu z kształtowaniem postaw oraz umiejętności życiowych, do których zalicza się komunikację i umiejętności interpersonalne, podejmowanie decyzji oraz krytyczne myślenie, kierowanie sobą w aspekcie budowania poczucia własnej wartości, radzenia sobie z emocjami i ze stresem.

Zdrowie jest jedną z najważniejszych wartości w życiu każdego człowieka. Prawo do zdrowia jest podstawą do osiągnięcia pokoju, bezpieczeństwa i jest zależne od całkowitego współistnienia oraz współdziałania jednostek, narodów i państw. Edukacja zdrowotna powinna być rozpatrywana jako długofalowa inwestycja w zdrowie społeczeństwa.

Coraz częściej postrzega się ucznia jako osobę bio-psychofizyczno-kulturową ujętą w układzie zmiennych: człowiek - wychowanie – zdrowie, dlatego też edukacja zdrowotna to nie tylko przekazywanie wiedzy o tym, co jest korzystne lub szkodliwe dla zdrowia, lecz również rozwijanie umiejętności, w tym nawyków, które pomogą skutecznie wykorzystywać tę wiedzę. Należy więc stworzyć uczniom sposobność do ukształtowania postaw i wartości, które ułatwią im dokonywanie wyborów, mających znaczenie dla ich obecnego oraz przyszłego życia i zdrowia. Edukacja zdrowotna powinna być łącznikiem pomiędzy wiedzą oraz doświadczeniem ucznia wyniesionym z domu rodzinnego, a tym, co powinien znać i umieć oraz rozumieć, wkraczając w dojrzałość i dorosłość. Zgodnie z podstawową zasadą promocji zdrowia każdy człowiek jednak musi wziąć odpowiedzialność za wybrany sposób życia oraz liczyć się z konsekwencjami tego wyboru dla swojego zdrowia. Niezależnie więc od tego, w jak doskonały sposób nauczyciel przekaże wiedzę, rady oraz wskazówki, jak zmieniać swoje postępowanie

czy nastawienie, to i tak od ucznia będzie ostatecznie zależać, czy zastępuje się do nich w odpowiedni sposób oraz finalnie osiągnie pożądane korzyści zdrowotne.

Bibliografia:

- Aleksandrowicz J., *W poszukiwaniu definicji zdrowia*, Studia Filozoficzne, Łódź 1987
- Brockington F., *Zdrowie świata*, Warszawa, 1972
- Brzeziński J., Korczak C. W., *Higiena i ochrona zdrowia*, Warszawa 1976
- Demel M., *Pedagogika zdrowia*, Warszawa 1980
- Dudkiewicz K., Kamińska K., *Edukacja zdrowotna*, Warszawa 2001
- Frąckiewicz-Wronka A., *Reforma systemu opieki zdrowotnej w perspektywie integracji z Unią Europejską (wybrane aspekty zmian)*, Wydawnictwo Uczelniane Akademii Ekonomicznej, Katowice 1998
- Gawet A., *Edukacja zdrowotna w perspektywie nauk pedagogicznych promocji zdrowia*, [w:] *Zdrowie – wartość – edukacja*, red. M. Kowalski, A. Gawet, Kraków 2006
- Jędrzychowski W., *Epidemiologia, Wprowadzenie i metody*, PZWL, Warszawa 1986
- Karski J. B., Tomaszewska E., *Teoria i praktyka wzmocnienia działań w promocji zdrowia*, Warszawa 1997
- Korzeniowska E., *O zdrowiu i jego definicjach*, w: *Zdrowie Publiczne*, Lublin 1988
- Svensson P.G., *The Concept of Health. Some Comments from a social Science Perspective*, Scandinavian Journal of Social Medicine, Linköping 1980
- Śliwa M., *Edukacja zdrowotna*, Katowice 2001
- Wojsniak B., Goryński P., *Elementy metodologii określania potrzeb zdrowotnych*, PZH i Mazowieckie Centrum Zdrowia Publicznego, Warszawa 2001
- Wolny B., *Szkolna edukacja zdrowotna ukierunkowana na doskonalenie jakości życia uczniów*, Lublin 2012
- Woynarowska B., *Edukacja zdrowotna*, Warszawa 2010
- Włodarczyk C., *Prakseologiczny dylemat polityki ochrony zdrowia w Polsce*, Łódź 1988
- strony internetowe: <https://profibaza.pzh.gov.pl/publikacje/wybrane-metody-pracy-w-zdrowiu-publicznym/03-edukacja-zdrowotna> [dostęp: 30.06.2024]
- www.who.int/healthpromotion/conferences/previous/ottawa/en [dostęp: 30.06.2024]

dr Joanna Majczak – nauczyciel dyplomowany matematyki w Szkole Podstawowej nr 14 we Włocławku; wykładowca w Kujawskiej Szkole Wyższej; prowadzi warsztaty dla nauczycieli; uwielbia czytać i chodzić po górach.

Jak pomóc dziecku z ADHD?

Łukasz Franków,

nauczyciel konsultant PCEN ds. pomocy psychologiczno-pedagogicznej

Według klasyfikacji ICD (ang. *International Classification of Diseases*) ADHD określane jest jako zaburzenie hiperkinetyczne, przejawiające się trudnościami w koncentracji uwagi, nadmierną impulsywnością i nadruchliwością. W najnowszej, jedenastej wersji ICD, nazwa ADHD już nie występuje ze względu na odchodzenie od używania stygmatyzujących pojęć i zwrócenie większej uwagi na opis sposobu funkcjonowania osoby. Mimo że od pierwszego opisu niektórych objawów minęło ponad sto lat, a wiedza w tym zakresie znacznie się poszerzyła, to jednak organizacja oraz realizacja procesu edukacyjno-wychowawczego z uczniem przejawiającym owe cechy stanowi duże wyzwanie dla wielu nauczycielek i nauczycieli.

Termin ADHD jest często nadużywany oraz wykorzystywany do określania nadruchliwych dzieci i młodzieży sprawiających trudności wychowawcze, utrudniających prowadzenie zajęć, czy też tych, którzy swoim zachowaniem stanowią zagrożenie dla siebie lub innych. Czy słusznie? Otóż, według klasyfikacji DSM (ang. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*), aby stwierdzić występowanie zespołu hiperkinetycznego u dziecka:

A. Minimum sześć z następujących objawów zaburzeń koncentracji uwagi musi się utrzymywać przez co najmniej sześć miesięcy, powodując zaburzenia funkcjonowania lub osiągając nasilenie niewłaściwe dla poziomu rozwojowego:	B. Minimum sześć z następujących objawów nadruchliwości lub nadmiernej impulsywności występowało przez co najmniej sześć miesięcy, powodując zaburzenia funkcjonowania lub osiągając nasilenie niewłaściwe dla poziomu rozwojowego:
1. Dziecko nie zwraca uwagi na szczegóły lub popełnia błędy wynikające z nieuwagi w pracy i podczas innych aktywności.	Nadruchliwość oznaczająca, że:
2. Często ma problem z utrzymaniem uwagi w trakcie wykonywania zadań lub podczas zabaw.	1. Dziecko wykonuje nerwowe ruchy, wierci się, nie jest w stanie usiedzieć w miejscu.
3. Często wydaje się nie słuchać, kiedy ktoś mówi bezpośrednio do niego.	2. Często wstaje w sytuacji kiedy powinno siedzieć spokojnie.
4. Często nie stosuje się do poleceń i nie jest w stanie skończyć wykonywania swoich obowiązków w miejscu, gdzie je wypełnia, co nie wynika z chęci przeciwstawiania się ani z niezrozumienia poleceń.	3. Biega wokół lub wspina się na meble w sytuacjach, kiedy powinno siedzieć spokojnie.
5. Często ma problem ze zorganizowaniem sobie zajęć.	4. Często ma trudności ze spokojnym zachowaniem w czasie wolnym.
	5. Często jest w ciągłym ruchu lub zachowuje się, jakby było <i>nakręcone</i> .
	6. Często mówi zbyt dużo.

A. Minimum sześć z następujących objawów zaburzeń koncentracji uwagi musi się utrzymywać przez co najmniej sześć miesięcy, powodując zaburzenia funkcjonowania lub osiągając nasilenie niewłaściwe dla poziomu rozwojowego:	B. Minimum sześć z następujących objawów nadpobudliwości lub nadmiernej impulsywności występowało przez co najmniej sześć miesięcy, powodując zaburzenia funkcjonowania lub osiągając nasilenie niewłaściwe dla poziomu rozwojowego:
6. Często unika, nie lubi i nie chce wykonywać czynności, które wymagają dłuższego wysiłku umysłowego, takich jak nauka czy odrabianie prac domowych.	Impulsywność oznaczająca, że często:
7. Często gubi przedmioty potrzebne do wykonania jakiejś czynności, np. książki, przybory szkolne.	1. Wyrwa się z odpowiedzią, zanim pytanie zostanie zadane do końca,
8. Łatwo rozprasza się pod wpływem zewnętrznych bodźców.	2. Ma kłopoty z czekaniem na swoją kolej, aby np. udzielić odpowiedzi,
9. Często zapomina o różnych rzeczach podczas codziennych aktywności.	3. Przerwa lub przeszkadza innym, np. wtrąca się do zabawy lub rozmowy.

Jak pokazują kryteria przedstawione w tabeli, jednym z problemów uczniów z zespołem hiperkinetycznym są trudności związane z popełnianiem błędów wynikających nie z braku wiedzy czy umiejętności, lecz z nieuwagi, łatwego rozpraszania się pod wpływem bodźców zewnętrznych czy trudności z organizacją pracy własnej. Dlatego też ważną umiejętnością nauczyciela będzie dostosowanie czasu wykonania zadania do możliwości ucznia. Nie powinno jednak to być utożsamiane ze skracaniem czasu, gdyż problemy z koncentracją uwagi mogą powodować zarówno przyspieszenie, jak spowolnienia tempa pracy. Formą dostosowania czasu pracy może być także sprawdzanie i udzielanie informacji zwrotnej bezpośrednio po każdym zrobionym zadaniu, bez czekania na koniec lekcji. Warto przy tym pamiętać, aby merytoryczny komentarz poprzedzić pochwałą za samo ukończenie zadania. W czasie, kiedy nauczyciel sprawdza zadanie, uczeń może wykonać jakąś czynność pozwalającą mu na rozładowanie napięcia związanego z brakiem aktywności podczas pracy. Sposób ten może być szczególnie pomocny podczas dłuższych prac klasowych, takich jak spraw-

dziany. Z tym jednak zastrzeżeniem, że aktywność dziecka nie może zakłócać pracy innych uczniów. Pewnym rozwiązaniem tego problemu może być umożliwienie uczniowi przespacerowanie się po korytarzu, tu jednak potrzebna będzie współpraca z innym pracownikiem szkoły, który w tym czasie zapewni dziecku bezpieczeństwo.

Dostosowanie czasu dotyczy także uwzględnienia faktu, że uczeń z zespołem hiperkinetycznym będzie potrzebował go więcej na sporządzenie notatki, przeczytanie tekstu czy nauczenie się zadanej partii materiału. W tym przypadku pomocne mogą być narzędzia i aplikacje oparte na technologii: sporządzanie notatek głosowych lub udostępnianie przez link notatek przygotowanych przez nauczyciela albo wypracowanych wspólnie na lekcji, na przykład poprzez tablice wirtualne, takie jak Jamborad, Padlet czy Wakelet. Może to być ciekawym rozwiązaniem metodycznym nie tylko podczas pracy z uczniami z ADHD, ale w ogóle podczas pracy w zróżnicowanym zespole klasowym. Aktywizujące wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnej już samo w sobie może być skutecznym sposobem pracy z osobami

nadpobudliwymi psychoruchowo, gdyż zazwyczaj lubią one uczyć się przez działanie. Bierny odbiór informacji powoduje u nich zmęczenie, frustrację i wzrost napięcia emocjonalnego, które sprzyjają nadaktywności oraz wybuchom złości.

Przydatnym narzędziem pomocnym w organizacji pracy własnej może być lista kontrolna, czyli wykaz poszczególnych czynności służących wykonaniu zadania.

Bez względu na to, który typ ADHD będzie dominujący u ucznia czy uczennicy, to i tak w zdecydowanej większości przypadków problemem będą trudności w zakresie koncentracji uwagi. **Jedną z podstawowych zasad będzie zatem wydawanie krótkich i konkretnych poleceń. Im dłuższa będzie wypowiedź nauczyciela, tym mniej treści zostanie z niej zapamiętanych.** Jeżeli problemy z koncentracją uwagi u dziecka wynikają z nieprawidłowej pracy układu nerwowego, to w warunkach przedszkolnych czy szkolnych nie da się uniknąć sytuacji ani czynników, które będą je wywoływały. Można natomiast:

- monitorować pracę ucznia;
- zwracać uwagę na podejmowane czynności;
- nawiązywać z nim bezpośredni kontakt podczas wypowiedzi;
- upewnić się, czy usłyszał polecenie (prosząc o jego powtórzenie);
- przed zadaniem pytania przywrócić uwagę, na przykład przez rzućcie piłeczki lub woreczka;
- przed ważnym elementem lekcji można użyć umówionego z uczniami sygnału dźwiękowego;
- stosować metody aktywizujące, gry;
- stosować wizualizację czynności i poleceń (np. wyświetlenie na tablicy multimedialnej myszy może oznaczać prośbę o ciszę, mrówka może oznaczać czas przeznaczony na pracę itp).

Podczas pracy z uczniami przejawiającymi zaburzenia zwią-

zane z nieprawidłowym funkcjonowaniem układu nerwowego, ważną będzie organizacja środowiska pracy, gdyż to właśnie zewnętrzne bodźce mogą skutecznie pobudzać układ nerwowy do niekontrolowanego działania. Warto więc zwrócić uwagę na to, co znajduje się w polu widzenia ucznia z ADHD i pamiętać, że wszystkie kolorowe tablice, pomoce dydaktyczne, czy dekoracje mogą skutecznie utrudniać mu uczenie się. Nie należy też zapominać, że osoba nauczyciela/nauczycielki, na której uczeń ma skupić swoją uwagę, także może nie ułatwiać zadania. Kolorowe koszule, bluzki, biżuteria czy choćby tatuaże mogą przyczyniać się do rozpraszania uwagi. W otoczeniu miejsca pracy oraz na ławce powinno znajdować się tylko to, co będzie niezbędne. Ważne też będzie to, jak zachowują się rówieśnicy. **Uczeń z ADHD w klasie jest kolejnym powodem do tego, aby rozwijać w dzieciach i młodzieży kompetencje emocjonalno-społeczne, w tym empatię i zrozumienie**, że na zachowanie poszczególnych osób, mogą mieć wpływ wszyscy, którzy w danym momencie znajdują się w jej otoczeniu.

Pamiętając o kryteriach zawartych w klasyfikacji DSM, należy założyć, iż nieprawidłowa praca układu nerwowego dziecka będzie wywoływała u niego nerwowe i częste ruchy, trudności w spokojnym siedzeniu oraz uważnym słuchaniu, a także czekaniu na swoją kolej, oraz szybką i chaotyczną mowę. I co ważne, dziecku trudno będzie to kontrolować. Dlatego też warto prowadzić stałą obserwację zachowania oraz umożliwić dziecku wykonywanie różnych czynności pobocznych, jeśli tylko nie będą one zakłócały toku lekcji, nie będą szkodliwe czy niebezpieczne dla otoczenia i samego ucznia. Dobrym sposobem może być zaproponowanie np. układania

kostki Rubika (na rynku dostępne są np. wersje mini zawierające cztery pola z każdego koloru) lub zabawy fidget cubem.

Zespół hiperkinetyczny powoduje, że uczeń często zmienia pozycję ciała, jeśli zatem wygodniej mu będzie siedzieć na piłce lub żelowej poduszce wypełnionej kulkami albo wykonywać zadania na stojąco, to warto mu na to pozwolić. W przeciwnym razie potrzeba stymulacji będzie narastała, a brak możliwości jej zaspokojenia będzie sprzyjał powstawaniu gwałtownych reakcji.

Przytoczone przykłady sposobów wpływania na zmianę zachowania ucznia z zespołem hiperkinetycznym oparte są na założeniach terapii behawioralnej. Jednak ich stosowanie nie usprawni działania układu nerwowego ucznia ani nie spowoduje, że nauczyciel/nauczycielka oduczą go trudnych zachowań. Celem stosowania opisanych technik powinno być ułatwienie uczniowi funkcjonowania oraz dostarczenie i rozwijanie strategii pomagających w wykonywaniu codziennych czynności. Podobnie jak to jest z używaniem okularów, które działają tylko wtedy, kiedy są na nosie, tak i w tym przypadku: zaproponowane sposoby będą działały tak długo, jak długo nauczyciel będzie z nich korzystał.

Literatura:

A. Kotakowski, A. Pisula, *Sposób na trudne dziecko. Przyjazna terapia behawioralna*, Sopot 2013

K. Miller, *Ja i moje ADHD. 60 ćwiczeń, które pomogą dziecku w samoregulacji, koncentracji i odnoszeniu sukcesów*, Gdańsk 2022

O. Tymanowska, ADHD – częsty problem w medycynie wieku rozwojowego, www.podyplomie.pl/psychiatria/16402,adhd-czesty-problem-w-medycynie-wieku-rozwojowego

Wsparcie dzieci i młodzieży z FASD oraz ich rodzin

Poradnik [dostępny nieodpłatnie pod adresem: <https://tiny.pl/dlmttd>] skierowany do pracowników systemu oświaty, sektora zdrowia oraz rodziny, pracy i zabezpieczenia społecznego, a także rodziców i innych zainteresowanych problematyką FASD. Powstał we współpracy z Ministerstwem Zdrowia, Ministerstwem Edukacji Narodowej i Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Zawiera informacje dotyczące charakterystyki FASD, standardów diagnostycznych, zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży z FASD oraz ich sytuacji rodzinnej i społecznej, a także funkcjonowania w edukacji. Autorka prezentuje propozycje wsparcia i terapii dzieci z FASD i ich rodzin, dla których pomoc powinna być wielowymiarowa, a najskuteczniejsze są działania międzyresortowe, dotyczące zdrowia, rozwoju, edukacji czy rynku pracy. W tekście publikacji czytelnicy znajdą wskazówki, gdzie należy szukać pomocy.

źródło: <https://ore.edu.pl>

Lektury kreatywnej edukatorki i projekt Animacja poklatkowa o wielokulturowości w Gdańsku

Justyna Wołoszyk-Brzezińska,
nauczyciel-doradca metodyczny PCEN ds. języka polskiego

W „Kosmosie dla Dziewczynek” (nr 39/2024) z przewodnim tematem-pytaniem: *Jakiej chcę szkoły?* jedna z zapytanych osób odpowiedziała, że lubi taką edukację, w której jest miejsce na zastanowienie się, co lubi robić, a jak już wie, jaki temat najbardziej ją interesuje, to ma czas i przestrzeń, żeby rozwijać pasje. I po prostu to robi. W Pracowni *Dziennikarskim okiem* w Pałacu Młodzieży w Gdańsku właśnie taka zasada obowiązuje: jest miejsce i czas na rozpoznanie talentów oraz pomoc w ich pielęgnowaniu. W roku szkolnym 2023/2024 wszystkie działania na cotygodniowych spotkaniach oscylowały wokół słów: ANIMACJA POKLATKOWA, WIELOKULTUROWOŚĆ, GDAŃSK i KREATYWNOŚĆ. Młode adeptki dziennikarskich zajęć mogły tworzyć, odkrywając i rozwijając swoje talenty, a jednocześnie poznawać historię Gdańska. Realizowały pomysły w szkole marzeń.

Dziennikarskim okiem zajęcia, które mam zaszczyt prowadzić. Tu od września 2023 r. powstał pomysł na realizację projektu filmowego, którego tematyka związana jest z wielokulturowością w Gdańsku. Materiały, na bazie których rozpoczęły się prace, to publikacje programu *Edukacja do Kultury. Gdańsk*, a także książka Agnieszki Kochanowskiej *Jak się tu znaleźliśmy*. Inne ważne lektury to: Krzysztof Story, *150 drzwi pod jednym adresem*; Agnieszka Pajączkowska *Wędrowny Zakład Fotograficzny*; Monika Hanulak i Grażka Lange *Pies, kot, akcja! Animacja!*

Zapraszam do świata PROJEKTU: ANIMACJA POKLATKOWA o WIELOKULTUROWOŚCI w GDAŃSKU. Oto książki (lektury kreatywnej edukatorki), które pomogły zaprojektować przestrzeń najpierw do rozmów, potem do budowania koncepcji i planu, aby na koniec krok po kroku przystąpić do filmowej realizacji.

Jak się tu znaleźliśmy Agnieszki Kochanowskiej z ilustracjami Joanny Czaplewskiej to zbiór opowieści dzieci, które wraz z rodzicami przebyły trudną drogę, aby znaleźć miejsce do zamieszkania w bezpiecznych warunkach. To osoby innego pochodzenia niż polskie, których przodkowie mieszkają w naszym kraju od co najmniej 100 lat. Opowieści o tym, jak to się stało, że są dziś mieszkańcami i mieszkankami Gdańska (...). Zobaczcie świat oczami dzieci

i młodzieży z mniejszości narodowych, które opowiadają, co je zaprowadziło do Gdańska. Wyruszamy wraz z Klarą (mniejszość niemiecka), z Sarą|Hanią (mniejszość żydowska), z Władkiem (mniejszość białoruska), z Iwanem (mniejszość ukraińska), z Anią (mniejszość litewska) oraz z Tamarą i Alim (mniejszość tatarska), aby posłuchać ich historii, opowiedzianych językiem dzieci, o świecie pełnym dramatycznych wydarzeń. Jednocześnie snujemy refleksje o dziecięcej odwadze i mądrości, niepoddawaniu się i sile, którą młodzi ludzie czerpią z nadziei na lepszą przyszłość. Zajęcia z opowieściami osób z mniejszości narodowych pozwalają poznawać historię związaną z miastem, w którym żyjemy na co dzień, a którego często nie znamy.

Praca wokół przygotowań do tworzenia animacji poklatkowej opierała się na wielu spotkaniach, podczas których nasz dziennikarski zespół starał się zrozumieć, *kto dziś naprawdę tworzy naszą gdańską historię, szczególnie teraz, gdy określenie mniejszości narodowe często zastępujemy słowami społeczność narodowe, jak można przeczytać w publikacji programu Edukacja do Kultury. Gdańsk: Jak się tu znaleźliśmy, co nas łączy i dokąd chcemy wspólnie iść. Inspiracje i pomysły, jak prowadzić zajęcia o wielokulturowości.* Na zajęciach zastawiałyśmy się m.in. Co mówią

przedmioty? i co może przed nami odkryć *Historia pewnego zdjęcia*? To zadania, które znajdują się w tej pomarańczowej publikacji. Ćwiczenia pomagają nie tylko odkrywać historię rzeczy, ale też tworzyć własne opowieści, które mogłyby się wydarzyć. Temu służy jedno z najczęściej wykonywanych przez moich uczniów / moje uczennice ćwiczeń, zatytułowane *Turlane opowieści*. Polega na tym, aby mając informacje o czasie, miejscu, bohaterach i wydarzeniu, zacząć snuć opowieść. Warunek: nasza historia musi zawierać elementy świata przedstawionego, które znamy, np. o mniejszościach w Gdańsku czy o konkretnych gdańskich miejscach (ulicy Długiej, Neptunie, Żurawiu). Rzucamy więc kostką i po chwili wiadomo, że nasze opowiadanie będzie rozgrywało się o wschodzie słońca, w kamienicy przy ul. Długiej, bohaterką będzie Klara, a wydarzenia będą dotyczyły tęsknoty za rodziną. Tabela z wytycznymi zawiera tylko początek opowieści, dzieci/młodzież muszą dalej rozwijać historię i proponować kolejne zwroty akcji. Zanim wyruszymy w podróż do tworzenia animacji poklatkowej, pakujemy *Walizkę wartości* wg pomysłu z kolejnego ćwiczenia. Zastanawiamy się, co jest w życiu najważniejsze, co chcemy, aby przekazywał nasz film o wielokulturowości, jakie wartości będą szczególnie istotne: otwartość, tolerancja, odpowiedzialność, odwaga, nadzieja, wdzięczność, życzliwość? Podczas kolejnych spotkań pochylamy się nad *Mapą empatii*, słowami rysujemy *Portret gościnności*, tworzymy *Przepis na gościnność*, a *Przy wspólnym stole* robimy miejsce dla tych, którzy zasiądą do biesiadowania i do rozmów.

Publikacja *Jak się tu znaleźliśmy, co nas łączy...* pod redakcją Celiny Zboromirskiej-Bieńczak – zastępczyni dyrektora Teatru Miniatura, koordynatorki programu *Edukacja do Kultury*. Gdańsk i zespołu, w którego skład wchodzi: Adam Gibki, Marta Jankowska, Monika Tomczyk i Anna Żukowska – to lektura zapraszająca do rozmów o tym, że w Gdańsku dom znalazły różne narodowości, które wniosły do naszego miasta swoją kulturę i zwyczaje. Celina Zboromirska-Bieńczak we wstępie napisała: *Zapraszając do zapoznania się z materiałami edukacyjnymi w tej publikacji, chcemy zachęcić do dalszej analizy i refleksji, poszukiwań zarówno własnych, często bardzo osobistych historii, jak i spojrzenia na nasze miasto z najbliższej perspektywy, z chodnika – popatrzmy na ocalałe, przedwojenne kamienice we Wrzeszczu i Oliwie, na drzewa w Wielkiej Alei Lipowej, na znalezione w rodzinnych pamiątkach łyżeczkę do cukru. Zastanówmy się, kim są ci, którzy osiedlają się w Gdańsku dzisiaj, a także kim będą ci, którzy znajdą swój dom tutaj w przyszłości, co mogą ze sobą przynieść.*

Edukacja do Kultury. Gdańsk. Inspiracje i pomysły, jak prowadzić zajęcia z edukacji kulturalnej to kolejny zbiór wyjątkowych ćwiczeń tematycznie związanych z literaturą, teatrem, muzyką, fotogra-

fią, historią Gdańska, sztukami wizualnymi, filmem, tańcem, animacją kultury i architekturą. To seria ważnych inspiracji do pracy w projekcie *ANIMACJA POKLATKOWA O WIELOKULTUROWOŚCI W GDAŃSKU* w ramach zajęć w Pracowni Dziennikarskim okiem w Pałacu Młodzieży. Praca z rekwizytem, *Poetycki portret gdańskich miejsc* czy *Historyczna definicja* to tylko niektóre ćwiczenia zapraszające do poznawania Gdańska i bycia przewodnikiem/przewodniczką we własnym mieście. Na jednej ze stron publikacji można przeczytać rekomendację: *Materiały stworzone w ramach działań programu EDUKACJA DO KULTURY. GDAŃSK to impuls do realizacji działań wykorzystujących narzędzia kultury i sztuki, budujących przestrzeń do rozwoju kompetencji społecznych i twórczych. Zajęcia prowadzone w oparciu o scenariusze EDK. GDAŃSK są doskonałą okazją do głębszego poznawania naszego miasta i jego mieszkańców.*

Od początku naszych spotkań wokół pracy nad filmem trwały poszukiwania tekstów, które pomogłyby uważnie patrzeć na ludzi i ich historie z wielu punktów widzenia oraz dojrzeć w nich piękno refleksji. Książki *Stąd. 150 drzwi pod jednym adresem* Krzysztofa Stora, Wyd. Kontynenty i *Wędrowny Zakład Fotograficzny* Agnieszki Pajączkowskiej, Wyd. Czarne bardzo pomogły nam zrozumieć, dlaczego warto opowiedzieć o ważnym słowie WIELOKULTUROWOŚĆ. Dla nas była to też opowieść o pięknie różnorodności, o oddaniu głosu (filmowego obrazu) tym, którzy żyją z nami w Gdańsku i których historie od początku poznania nas zafascynowały.

Pierwsze kroki w tworzeniu animacji poklatkowej pomogła stawiać książka *Pies, kot, akcja! Animacja!* Moniki Hanulak & Grażki Lange, Wyd. Dwie Siostry. To publikacja napisana w ciekawy sposób przystępnym językiem i w kolorowej formie, z zadaniami zapraszającymi do stworzenia – poprzez zabawę – swoich pierwszych filmów. Książka od pierwszej strony zachęca do wycinania, łączenia, robienia zdjęć, tworzenia i rozwijania kreatywności. Na spotkaniach w Pałacu Młodzieży wykorzystaliśmy te porady, aby Ożywić gdańskie zabytki – tak zatytułowany jest jeden ze scenariuszy w programie EDK. GDAŃSK, którego autorkami są Małgorzata Fijas i Marta Jankowska.

Filmowa klasa to projekt, który można realizować wraz z dziećmi/młodzieżą w ramach zajęć języka polskiego, godziny wychowawczej, historii, geografii, plastyki, muzyki czy informatyki. We wstępie książki J. Brunera *Kultura edukacji* Anna Brzezińska przytacza główne idee, jakie widać po analizie prac Brunera, a które dotyczą edukacji wspierającej rozwój, są to m.in.: uczenie się jako proces aktywny (z punktu widzenia uczącej się osoby) i zarazem społeczny (z punktu widzenia sytuacji, w jakiej przebiega); uczniowie, uczennice samodzielnie konstruują nowe idee i pojęcia, podejmują decyzje; rolę nauczyciela jest zachęcanie do samodzielnego odkrywania różnych zasad; zarówno uczeń, jak i nauczyciel angażują się w twórczy dialog. *Animacja poklatkowa o wielokulturowości w Gdańsku* to projekt, który w piękny sposób pomaga projektować przestrzeń dla rozwoju ważnych kompetencji: krytycznego myślenia, komunikacji, współpracy i kreatywności. Ważne są tu motywacja, gotowość i odwaga potwierdzone w praktyce (prof. Lech Witkowski). Praca nad filmowym projektem pozwala realizować nowe podejście do stawianych zadań w oparciu o wiedzę i postawy charakteryzujące krytycznego myśliciela / krytyczną myślicielkę, którzy, m.in.: potrafią przetwarzać informacje, sprawdzać fakty, analizować je, oddzielać fakty od opinii, kwestionować oczywistości, rozpoznawać emocje swoje i innych osób, myśleć o konsekwencjach oraz rozwiązywać problemy.

Szczególne podziękowania kieruję do uzdolnionych uczestniczek zajęć w Pracowni Dziennikarskim okiem,

twórczyn animacji poklatkowej: Patrycji Zielenkiewicz, Marianki Zawady i Karoliny Skulskiej. Cieszę się, że mam przyjemność pracować z tak mądrymi, pełnymi empatii oraz kreatywnymi młodymi osobami.

Fot. J. Wołoszyk-Brzezińska

Patrycja w stroju z epoki podczas prac nad koncepcją filmu przed Pałacem Młodzieży w Gdańsku

Fot. J. Wołoszyk-Brzezińska

Zespół z Pracowni Dziennikarskim okiem w Pałacu Młodzieży w Gdańsku

Fot. J. Wołoszyk-Brzezińska

Od lewej strony Marianka Karolina Patrycja podczas pracy nad kolejnymi kadrami animacji poklatkowej

PCENne INFORMACJE

W soczewce: edukacyjne przemyślenia ekspertek i ekspertów

Alina Benn, starsza specjalistka PCEN
ds. redagowania materiałów dydaktycznych i organizacji szkoleń

Codziennie i z wielu stron jesteśmy zasypywani najróżniejszymi informacjami, a te, które wywołują najwięcej emocji – najlepiej się klikają. Tematy związane z edukacją elektryzują, ponieważ dotyczą dużej części społeczeństwa: nauczycielek i nauczycieli, uczniów i uczennic oraz ich rodziców, a nawet dalszej rodziny. Nauczyciele i nauczycielki są więc bombardowani wiadomościami, skrajnymi opiniami oraz interpretacjami – i trudno na pewne sprawy spojrzeć z dystansu czy spróbować poszukać złotego środka. My też się z tym mierzymy, dlatego publikujemy na Facebooku cykliczne posty pn. *W soczewce*.

Jest to miejsce, gdzie nasze ekspertki i nasi eksperci z Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku dzielą się swoimi przemyśleniami na temat bieżących, najważniejszych i, często, najgorętszych kwestii edukacyjnych. Staramy się nie podążać za medialnymi tytułami ani nie powielać tez, które mają tylko wzbudzać emocje oraz generować kliknięcia. Szanujemy naszych czytelników i nasze czytelniczki, dlatego spoglądamy na dane zagadnienia z dystansu, korzystając z wiedzy i doświadczenia, a także posiłkując się badaniami.

Do tej pory w ramach cyklu *W soczewce* ukazały się artykuły na temat:

- prac domowych (*Zadawać czy nie zadawać?, Prace domowe – prawo i badania*);
- egzaminów zewnętrznych (*Przepis na skuteczną analizę wyników egzaminów*);
- oceniania (*Sprawdzanie vs. ocenianie*);
- obserwacji zajęć (*Obserwacja budująca dialog*);
- femintatywów (*Język i płęć*);
- edukacji outdoorowej (*Czas na outdoor learning*);
- sztucznej inteligencji w edukacji (*Rozsądne korzystanie z AI w edukacji*);
- języka polskiego (*Zmiana zasad pisowni 2026*).

Czego nauczycielki i nauczyciele z województwa pomorskiego mogą oczekiwać od serii *W soczewce*?

Rzetelności i obiektywizmu: Nasze wpisy opierają się na faktach i badaniach. Nie powielamy tez z sensacyjnych nagłówek – starannie analizujemy tematy, aby dostarczyć naszym czytelniczkom i czytelnikom wiarygodnych informacji.

Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku

Institucja Samorządu Województwa Pomorskiego

Eksperskiego spojrzenia: Nasi specjaliści i nasze specjalistki z różnych obszarów edukacji dzielą się swoimi spostrzeżeniami. To nie tylko teoria, lecz także praktyka zdobyta w pracy z uczennicami i uczniami oraz gronem pedagogicznym.

Dialogu i współpracy: Chcemy, aby projekt *W soczewce* stał się miejscem wymiany myśli. Dlatego zachęcamy naszych czytelników i nasze czytelniczki do komentowania wpisów, zadawania pytań

oraz dzielenia się swoim doświadczeniem. Jesteśmy bardzo ciekawi, co myślą nauczyciele oraz nauczycielki, i jesteśmy otwarci na dialog.

Regularności: Projekt *W soczewce* ukazuje się co dwa tygodnie – zawsze w czwartek (z wyjątkiem świąt, dni wolnych i wakacji). To stały punkt w kalendarzu dla wszystkich, którzy pragną poszerzać/zmieniać swój punkt widzenia oraz rozwijać się zawodowo.

Zapraszamy serdecznie nie tylko do śledzenia postów *W soczewce*, ukazujących się na naszym profilu facebookowym, lecz także do ich współtworzenia: może nurtuje Państwa jakieś edukacyjne zagadnienie i chcą Państwo zaproponować jakiś temat? A może nawet – podzielić się swoimi przemyśleniami?

Zapraszamy do kontaktu:
alina.benn@pcen.gda.pl

Razem spojrzemy na edukację z różnych perspektyw.

Jesteśmy tu:

www.facebook.com/PCENgdansk

BADANIA I ANALIZY

Urządzenia mobilne w uczeniu się i nauczaniu. Raport z badań ilościowo-jakościowych

Jak pokazują dane z badań zrealizowanych przez Centrum Nauki Kopernik między wrześniem a grudniem 2023 roku, niemal wszyscy uczniowie (96%) w wieku 13–19 lat codziennie używają smartfonów, a prawie połowa z nich (41%) dysponuje również tabletami. Skoro urządzenia mobilne są tzw. trzecią ręką młodzieży, zasadne wydaje się pytanie o sposób wykorzystania tych narzędzi w edukacji. Wykorzystanie to może polegać na zastępowaniu lub rozszerzaniu metod nauczania. Przykładem pierwszego podejścia jest zamiana tradycyjnych pomocy edukacyjnych na rozwiązania technologiczne. Typową praktyką jest tu przekazywanie uczniom plików PDF albo e-booków zamiast papierowej książki lub kopii cwi-

czeń. Wykorzystanie rozszerzające polega na wprowadzeniu nowej praktyki edukacyjnej, która istotnie zmienia dotychczasowy sposób uczenia się i nauczania. Funkcję tę przedstawiamy w jednym ze studiów przypadku, w którym nauczyciel i uczniowie używają urządzeń mobilnych jako stacji pomiarowych, korzystając z sensorów wbudowanych w urządzenia. Jakie funkcje dominują w praktyce edukacyjnej polskich szkół? Kto i w jaki sposób wykorzystuje potencjał urządzeń mobilnych w edukacji? Odpowiedzi na te pytania służy niniejszy raport.

(Wstęp w: *Urządzenia mobilne w uczeniu się i nauczaniu. Raport z badań ilościowo-jakościowych*, praca zbiorowa, Centrum Nauki Kopernik, <https://tiny.pl/djt1p>)

Aspiracje edukacyjne i zawodowe uczniów szkół średnich. Wyniki badania ogólnopolskiego

Aspiracje edukacyjno-zawodowe wpływają na kierunki działania oraz decyzje, w tym na wybór ścieżki rozwoju, kariery zawodowej, kształcenia. Zaspokojenie własnych ambicji wiąże się niejednokrotnie z „projektowaniem” sukcesu życiowego i drogi do osiągnięcia szczęścia, co z kolei

silnie związane jest z subiektywnie postrzeganą satysfakcją osobistą, oczekiwanymi zarobkami i osiągnięciem określonej pozycji społecznej. Na kształt i kierunek aspiracji zawodowych wpływają nie tylko doświadczenia życiowe, cechy społeczno-demograficzne (płeć, miejsce zamieszkania itd.), ale również otoczenie społeczne, w tym cyfryzacja rynku pracy, gospodarki i całego społeczeństwa.

Diagnoza dotycząca zmian spowodowanych „rewolucją cyfrową” i jej wpływu na aspiracje edukacyjno-zawodowe młodego pokolenia to główny cel badań społecznych realizowanych przez Ogólnopolską Sieć Edukacyjną (OSE) oraz Thinkstat NASK – Państwowy Instytut Badawczy. Wyniki badań przedstawione w niniejszym raporcie pozwoliły dodatkowo oszacować, jak aspiracje edukacyjno-zawodowe uczniów wpływają na planowanie sukcesu życiowego i poczucie szczęścia,

a także na osobistą satysfakcję z kształcenia w ramach obecnego systemu edukacji szkolnej.

Poniższy raport umożliwia ujrzenie zasadniczych korelacji i trendów obserwowanej ewolucji aspiracji edukacyjno-zawodowych młodzieży, ale także szczegółowych predyktorów tych zmian. Badania te mogą dodatkowo posłużyć jako wiarygodna przestanka do ewentualnych prób prognozowania, jak w najbliższej przyszłości będzie zmieniać się rynek pracy wraz z pojawieniem się kolejnego młodego pokolenia, a także, w którą stronę może nastąpić przesunięcie paradygmatów systemu edukacji szkolnej i pozaszkolnej.

(Wstęp w: *Aspiracje edukacyjne i zawodowe uczniów szkół średnich. Wyniki badania ogólnopolskiego*, red. Rafał Lange, NASK – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2024, <https://tiny.pl/djt1l>)

Rafał Lange

TIK W SZKOLE

Klasa III b na wyspie – escape room

Wioleta Krause

W lutym miałam okazję zorganizować lekcję otwartą. Kiedy zastanawiałam się nad formą, uświadomiłam sobie, że w ostatnim czasie bardzo popularne są escape roomy, więc tym razem postanowiłam przeprowadzić zajęcia w takiej właśnie konwencji.

Po wejściu do sali dzieci zostały podzielone na cztery grupy, każda otrzymała list z informacją o tym, że wkrótce rozpoczynają naukę w klasie IV, więc na koniec obecnego etapu edukacyjnego wybiorą się w niezapomniany rejs statkiem. Okazało się, że w czasie podróży trafiają na wyspę z ukrytym skarbem. Dzięki rozwiązaniu kolejnych zagadek otrzymują wskazówki, jak dostać się do skrzyni...

Przygotowałam siedem różnych zadań. Dwa dotyczyły edukacji polonistycznej: dzieci musiały wykazać się znajomością części mowy oraz alfabetu. Jedno ćwiczenie obejmowało treści z zakresu edukacji matematycznej. Do rozwiązania kolejnego należało wykorzystać telefony komórkowe i zeskanować kod qr, aby móc uruchomić interaktywną grę nawiązującą do jednego z popularnych teleturniejów telewizyjnych. Przygotowałam także dwie zagadki logiczne, do których w razie potrzeby były dostępne dodatkowe wskazówki ukryte w kodzie qr oraz balonie. W ostatnim elemencie należało odkodować miejsce w szkole, w którym zostały ukryte klucze – po

Fot. Archiwum szkolne

jednym dla każdej grupy. Jeden z kluczy otworzył kłódkę, która spinała łańcuch skrzyni. W środku dzieci odnalazły dwa elementy: pierwszym był rulon z cytatem do odkodowania przy pomocy szyfrów harcerskich, drugim – wskazówka ze skrzyżowanych patyków dot. drugiego skarbu

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

ukrytego w sali. Uczniowie musieli wykazać się znajomością roślin i grzybów, aby dostać klucz do odczytania słów Walta Disney'a: *Jeśli potrafisz o czymś marzyć, potrafisz tego dokonać* – cytata, który chciałabym, żeby zapamiętali sobie na całe życie. Następnie wspólnie odnaleźli również drugą skrytkę ze złotymi (czekoladowymi) monetami i morskimi naklejkami w nagrodę za wspólną zabawę.

Przeprowadziłam również ewaluację zajęć. Zainspirowana szkoleniem w PCEN, przygotowałam dla uczniów kartki z informacjami zwrotnymi zawierające dwie gwiazdki (co się podobało) i życzenie (coś, co kolejnym razem można byłoby zmienić). Reasumując, dzieci były zachwycone możliwością użycia telefonów w celach edukacyjnych, lekcja bardzo się spodobała, trwała jednak... zbyt krótko.

Kiedy już zdecydowałam, czego będzie dotyczył mój pokój zagadek, starałam się dołożyć wszelkich starań, aby zgromadzić jak najwięcej elementów związanych z tematem. Dzieciom nie zdradziłam szczegółów, poprosiłam jednak, żeby w miarę możliwości przynieśli ze sobą okulary przeciwsłoneczne oraz letnie kapelusze. W sali pojawiły się rysunki znaków zapytania, dziurek od kluczy i samych kluczy. W czasie wykonywania zadań uczniom towarzyszyła relaksująca muzyka z szumem morza. Z kolei na następnej lekcji, w nawiązaniu do wcześniejszych zajęć,

dowiedzieliśmy się, co to takiego szanty i śpiewaliśmy piosenkę pt. *Hej, ho, żagle staw!*

Cieszę się, że postawiłam na escape room. Uczniom ta forma zajęć bardzo przypadła do gustu, byli zaangażowani, wciągnięci i fantastycznie współpracowali, wykorzystując swój potencjał. Utwierdziło mnie to w przekonaniu, że jeszcze nieraz będziemy szukać wyjścia w pokoju zagadek. ■

Czym są kody QR? Jak je odczytywać, a jak – tworzyć? W jaki sposób można je wykorzystać w pracy dydaktycznej i wychowawczej? Po odpowiedzi na powyższe pytania zapraszamy na powtarzane co kilka miesięcy szkolenie **Kody QR dla początkujących** – szczegółowe informacje są publikowane

w kalendarzu oferty PCEN: <https://tiny.pl/d1zxs>.

Wioleta Krause – nauczyciel mianowany edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej oraz edukacji i rehabilitacji osób z niepełnosprawnością intelektualną, a także instruktor gimnastyki korekcyjno-kompensacyjnej w Szkole Podstawowej nr 2 im. Jana Heweliusza w Żukowie; organizatorka licznych projektów, aktywna uczestniczka międzynarodowych inicjatyw w ramach programu Erasmus+; inicjatorka szeregu akcji charytatywnych.

WOKÓŁ NAS

Koper(Nikańskie) warsztaty escaperoomowe

Magdalena Urbaś,
nauczyciel konsultant PCEN ds. biologii i przyrody

Kim jest Dominika vel Nika Koper? Według jej własnych słów to podróżniczka w czasie i przestrzeni, uwięziona w ciasnej skrzyni przez sfrustrowanego alchemika. Być może Nika to alter ego znanego nam kanonika z Fromborka? Kimkolwiek jest Nika, należy ją uwolnić. Jak to najczęściej bywa w escape roomach, kluczem do sukcesu jest odnalezienie kodu do magicznej skrzyni. Tym razem kod tworzą litery AU (od Au, chemicznego symbolu złota) – wyzwanie dla wybawców Niki to odkrycie tego kodu.

Przed takim zadaniem stanęły osoby biorące udział w warsztatach *Uwolnij Kopernika* – uczestnicy XIII Forum Klubów Młodych Odkrywców w Centrum Nauki Kopernik w Warszawie (opiekunowie klubów oraz partnerzy regionalni w programie)¹. Było to premierowe wykorzystanie escape roomu przygotowanego specjalnie na tę okazję przez autorkę niniejszego artykułu. Warsztaty zostały powtórzone na Pomorzu: w Centrum Nauki Experyment w Gdyni (luty 2024), a także w Pomorskim Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku – jako element sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli *STEAMujemy i eksperymentujemy* (luty 2024) oraz jako odrębne warsztaty *Uwolnij Kopernika – STEAMowy escape room* (maj 2024).

Jak wygląda Nika Koper? Według zaangażowanej do pomocy AI (DALL-E3) właśnie tak:

Na drodze do odkrycia zestawu liter otwierającego zamek skrzyni uczestnicy, podzieleni na cztery równoległe pracujące grupy, rozwiązywali po cztery główne zadania. Przydatne okazały się różnorodne umiejętności, np.: odróżniania proszku zawierającego skrobię ziemniaczaną od innych białych proszków czy też odróżniania owoców kasztana jadalnego od owoców kasztanowca, a także znajomość fluorescencyjnych właściwości eskuliny (występuje u kasztanowca). Informacje i odpowiedzi kryły się w różnych, nieoczywistych miejscach: za ramką obrazu, pod krzyżem, w wydrążonej książce itp. Przydały się: lusterko (pismo lustrzane) oraz latarka UV (ukryte wiadomości). Konieczne było także wykorzystanie różnych zmysłów, np. węch przydał się do rozpoznania, które z grupy puzzli łączy taki sam zapach. Odpowiednia para elementów po złożeniu tworzyła symbol chemiczny pierwiastka (poszukiwaną informacją była liczba atomowa).

Puzzle dobrane we właściwe pary – liczba atomowa pierwiastka jest poszukiwaną cyfrą.

Wybieranie właściwych elementów spośród innych, które nie niosą właściwej informacji, to także sposób na wykorzystanie właściwości metalu. Dzięki magnesowi łatwo wskażemy, które spośród grupy obiektów mają ukryty kawałek metalowej blaszki, a które – nie (zamiennikiem może być szkło).

Jeśli Kopernik, to przecież i Toruń, i toruńskie pierniki. W pokoju zagadek istotną rolę ode-

¹ Więcej na temat XIII Forum KMO pisaliśmy w nr 122 „Edukacji Pomorskiej” w artykule *Odkrywaj i zdobywaj z Kopernikiem*, <https://tiny.pl/djhkh>.

grał także staropolski przepis na piernik – kilkustronnicowy tekst receptury dał możliwość zastosowania szyfru książkowego. Do sukcesu i uwolnienia Niki Koper niezbędna była skuteczna praca wszystkich czterech grup uczestników warsztatów. Każdy zespół był we władaniu tylko jednego fragmentu szyfru książkowego zapisanego na arkuszu folii. Po nałożeniu na siebie czterech arkuszy powstał zapis, który finalnie doprowadził do wskazania dwóch liter: A i U. Zatem znów złoto! Ten szlachetny pierwiastek pojawia się ponownie nieprzypadkowo. Alchemik odpowiedzialny za uwięzienie Niki pracował właśnie nad modnym w XVI stuleciu pomysłem: transmutacją ołowiu w złoto.

Uwalniający Nikę Koper zmierzali się także z innymi metodami szyfrowania: często spotykanym w escape roomach szyfrem Cezara, ale i rzadziej używanym szyfrem Skytale. Pracowali również z różnymi kodami QR, w tym z tymi w wersji do zamalowania.

Podczas pandemii i edukacji zdalnej popularność zyskały wirtualne escape roomy. Pomysłem wartym rozważenia jest połączenie obu form i włączenie wirtualnego ER jako elementu stacjonarnego pokoju zagadek. Tak było w przypadku przedsięwzięcia uwolnienia Niki Koper. Po rozwiązaniu zadań każda z grup otrzymywała jednoznaczny wskazówkę: nazwę zwierzęcia, którego trop (odcisk gipsowy) pozwalał na odnalezienie ważnej, przypisanej mu cyfry. Aby poznać tę cyfrę należało odwiedzić wirtualny pokój zagadek przygotowany w Genialy i dostępny pod adresem: <https://tiny.pl/djh4n>.

Escape room jako metoda grywalizacji już na dobre zagościł w rzeczywistości edukacyjnej. Nauczyciel zainteresowany wykorzystaniem tego rozwiązania na swoich zajęciach ma do czego sięgnąć. Można wybierać spośród przygotowanych i udostępnionych scenariuszy oraz materiałów, zastosować sprawdzone rozwiązania. (np. grupa facebookowa *Escape room w edukacji* udostępnia bogate zbiory scenariuszy i przykładowych technik, jest inspiracją także dla autorki tego artykułu). Ambitni twórcy mogą podjąć się samodzielnego przygotowania autorskiego pokoju zagadek od zera. Ale można także wybrać drogę pośrednią: zastosować wybrane, gotowe i przetestowane pomysły czy materiały, jednak dostosować je do potrzeb danej grupy uczniów.. Elementy stosowane w escape roomach, mogą być także wykorzystane jako

samodzielne zadania, np. gry logiczne. To bardzo inspirująca metoda grywalizacji, stworzona wręcz dla twórczych nauczycieli.

Escape room to przygoda nie tylko dla ucznia, lecz także dla nauczyciela. To historia czy symulacja, w którą staramy się zanurzyć. Osią jest opowieść, w tym przypadku: dramatyczna historia Niki Koper – alter ego znanego nam wszystkim Mikołaja.

Warto jednak pamiętać, że tok myślenia uczestników może pójść inną ścieżką niż ta zaprojektowana przez nas, może zaskoczyć nas jako twórców. Warto zatem przemyśleć strategię zastosowaną w pokoju zagadek. Zależy ona m.in. od wieku uczestników, ich doświadczenia w rozwiązywaniu zagadek, czasu do dyspozycji czy potencjału pomieszczenia. A minusy? Są, oczywiście. Escape room to pracochłonna i czasochłonna metoda, wrażliwa na błędy w projektowaniu, czasem trudna w przewidzeniu toku wydarzeń.

Escape room to także okazja do użytecznego upcyklingu, czyli dania nowego życia niepotrzebnym już przedmiotom. Swoje miejsce znajdzie tu np. butelka z tworzywa sztucznego (można w niej ukryć kluczyk lub inny niewielki, ale ważny przedmiot; po solidnym sklejeniu zakrętki z butelką jedyną opcją jest przecięcie butelki nożyczkami, które mogą być zamknięte kłódką na zamek szyfrowy). Przydadzą się też stare, zniszczone książki (które po wydrążeniu są świetnymi kryjówkami dla niewielkich przedmiotów), nieaktualne kalendarze, pudełka i wiele, wiele innych przedmiotów. Może właśnie jeden z takich niepotrzebnych przedmiotów stanie się inspiracją do powiedzenia ciekawej historii? Przy okazji przydadzą się wyzwania z zakresu chemii, matematyki, zagadek logicznych, fizyki, posługiwania się kompasem czy mapą... W escape roomie niemalże wszystko może się wydarzyć.

A co się stało z Niką Koper? Uczestnicy warsztatów nie zawiedli i przywrócili jej wolność – zarówno w Warszawie, jak i na Pomorzu.

Wybrane materiały dla uczestników warsztatów, w tym skrócony scenariusz zajęć, są dostępne pod adresem: <https://tiny.pl/djh4n>.

Kwietniowi Antypiraci i sztuczna inteligencja

Anna Puścińska

Kwietniowi Antypiraci to skierowana do uczniów i nauczycieli ogólnopolska akcja promująca wiedzę dotyczącą praw autorskich oraz własności intelektualnej. Udział sprzyja kształtowaniu postaw aktywnych, świadomych i odpowiedzialnych użytkowników oraz twórców zasobów wiedzy, informacji i dóbr kultury.

Organizatorem akcji jest Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku wspierane przez patronów medialnych, którymi w tym roku byli: „Biblioteka w Szkole” i „Dyrektor Szkoły” – czasopisma dla nauczycieli, a także Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich oraz regionalni nadawcy: Polskie Radio Pomorza i Kujaw oraz TVP3 Bydgoszcz.

Działania (z różną intensywnością) trwają od stycznia do maja, ale nazwa związana jest z przypadającymi w kwietniu: Światowym Dniem Książki i Praw Autorskich (23 IV) oraz Światowym Dniem Własności Intelektualnej (26 IV). W tych dniach odbywa się finał akcji i prezentacja prac uczestników.

Uczestnicy każdej edycji to zespoły uczniów kierowane przez koordynatorów szkolnych współpracujących z koordynatorem ogólnopolskim. Zespoły realizują innowacyjny projekt edukacyjny, w każdej edycji nieco inny. Przypadająca w 2024 r. ósma edycja akcji przebiegała pod hasłem **Prawo autorskie a sztuczna inteligencja**. Uczestnicy, używając aplikacji i platform wykorzystujących sztuczną inteligencję, tworzyli wizerunki Sztucznej Inteligencji, a starsi uczniowie przygotowali infografiki zawierające wytyczne dotyczące etycznego korzystania z tego narzędzia.

Pierwsze działania przypadły na przelot stycznia i lutego. W szkołach tworzyły się zespoły, które rejestrowały się na stronie internetowej organizatora. Powstała interaktywna ogólnopolska mapa Antypiratów, którą można zobaczyć na stronie akcji.

Początek marca to moment jedyne spotkanie uczestników na seminarium online. Prelegenci – tym razem byli to nauczyciele naszego Centrum – mówili, czym jest sztuczna inteligencja i czy można ją traktować jak autora utworu. Uczestnicy otrzymali także instruktaż pracy ze sztuczną inteligencją na jednej z popularnych platform internetowych oraz zostali zachęcani do zgłoszenia w swoich szkołach udziału w akcji jako innowacji pedagogicznej.

Dalej zespoły pracowały już samodzielnie, choć zawsze mogły liczyć na wsparcie koordynatora ogólnopolskiego. Pod koniec marca zaczęły wpływać prace uczestników. Młodzież jak zwykle nas nie zawiodła. Ich utwory zadi-

wiają pomysłowością, kreatywnością, estetyką i kolorami. Prezentujemy je z wielką przyjemnością.

Pisali do nas także szkolni koordynatorzy, przede wszystkim o tym, że uczestnicy wykonywali zadanie ósmej edycji Kwietniowych Antypiratów z dużym entuzjazmem, a przy okazji dobrze się bawili. Na takim właśnie odczuciu nam zależało. Nasza akcja to nie kolejna lekcja w klasie, tylko radość i zabawa. Jej edukacyjna wartość ujawni się, gdy młodzież będzie korzystała z cudzej własności intelektualnej lub publikowała własne utwory w przyszłości.

Więcej o akcji Kwietniowi Antypiraci można przeczytać na stronie internetowej: <https://tiny.pl/djq2r>.

Anna Puścińska – nauczyciel konsultant w Kujawsko-Pomorskim Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku; absolwentka filologii polskiej na UMK w Toruniu oraz informacji naukowej na SWPW w Płocku; zajmuje się zagadnieniami związanymi z edukacją medialną; przez wiele lat prowadziła bloga Biblioteka i Technologia; od 7 lat koordynuje ogólnopolską akcję Kwietniowi Antypiraci.

Europejskie standardy w wiejskiej szkole. Edukacja terenowa w Zespole Kształcenia i Wychowania w Dzierżążnie

Anna Stachowiak

Edukacja terenowa wyprowadza proces nauczania poza ściany szkolnej sali, co czyni edukację bardziej skuteczną i przyjazną dla uczniów.

Pomysł na wprowadzenie zmian w naszej szkole przyszedł wraz z powrotem uczniów i nauczycieli po czasie pandemii. Okazało się, że powrót do szkoły dla wielu młodych ludzi łączył się ze spotkaniem z nową rzeczywistością, której nie byli w stanie właściwie interpretować ani się w niej odnaleźć. Uczniom brakowało żywego kontaktu z rówieśnikami i możliwości wspólnego działania. Odczuwali stres widoczny w huśtawce nastrojów, szybkiej irytacji oraz poczuciu nudy i beznadziei. Wykazywali także wyraźne symptomy nadużywania mediów cyfrowych, takie jak przemęczenie, przetwarzanie informacjami oraz niechęć do korzystania z komputera i Internetu.

Nauczyciele również pragnęli nowości. Chcieliśmy podnosić swoje kwalifikacje i doskonalić posiadane już umiejętności. W nauczaniu pragnęliśmy podkreślić istotną rolę doświadczania, interdyscyplinarności, kompetencji miękkich, relacji międzyludzkich i ekologicznych oraz zdrowia psychiczno-fizycznego. Okazało się, że edukacja terenowa ma wszystkie te istotne dla nas cechy.

I tak, w wielkim skrócie, w 2022 r. pięciu nauczycieli o różnych specjalnościach wzięło udział w 7-dniowej mobilności krótkoterminowego projektu Erasmus+ Akcja 1 KA 122 *Integration of Outdoor Activities into Curriculum*, zorganizowanego przez Genista Research Foundation na wyspie Gozo (Malta). Wiedzę i umiejętności dotyczące edukacji terenowej wdrożyliśmy w naszej placówce. Oto niektóre z wyników naszej pracy.

Od diagnozy potrzeb przeszliśmy do działania. W projektowanie i realizowanie zmian zaangażowana była i jest cała społeczność szkolna: uczniowie, nauczyciele, pracownicy szkoły oraz rodzice.

Naszym priorytetem było stworzenie przestrzeni na terenie naszej szkoły, gdzie moglibyśmy prowadzić zajęcia na świeżym powietrzu. Marzyły nam się duże stoły z ławkami i ogródek edukacyjny. I udało się! Mamy klasę pod chmurką, która czeka jeszcze na modernizację, a także inspirujący ogródek nawiązujący wyglądem do naszej miejscowości. Jest tu stacja kolejowa z napisem *Dzierżążno*, na której stoi kwietna lokomotywa z wagonami wypełnionymi warzywami i ziołami zasianymi przez uczniów klas edukacji wczesnoszkolnej. Uczniowie starszych klas zagospodarowali teren dookoła. Posadzili krzewy malin, czarnej porzeczki i winogron, posiali nasiona cukinii, a europalety przyozdobili doniczkami z kwiatami, truskawkami oraz ziołami. W czasie zbiorów robimy napary ziołowe, na przerwach podjadamy maliny i porzeczki lub kanapki z sałatą i rzodkiewką.

Współpraca w terenie stwarza doskonałe możliwości doświadczania, kształtowania, doskonalenia i wykorzystania szerokiej gamy kompetencji miękkich, takich jak komunikatywność, praca zespołowa, kreatywność i przedsiębior-

Fot. Archiwum szkolne

Sala lekcyjna

Fot. Archiwum szkolne

Tworzenie szkolnego ogródka

Fot. Archiwum szkolne

Szkolny ogródek

Fot. Archiwum szkolne

Szkolny ogródek

czość. Uczniowie uczą się, jak budować wzajemne zaufanie, kształtować zespół czy wypracowywać kompromisy. Kształtowanie tych cech w szkole usprawnia proces nauczania i uczenia się oraz wpływa na dobrą atmosferę w zespołach uczniowskich.

Przestrzeń edukacyjna w terenie stała się początkiem wielu innych inicjatyw w naszej szkole. Zainspirowała wszystkich do działania. W miarę jak powiększał się nasz ogródek, nauczyciele pisali scenariusze lekcji według wytycznych edukacji terenowej. Uczestnicy mobilności podzieli się wiedzą z kursu ze współpracownikami na radzie pedagogicznej i służyli pomocą przy tworzeniu nowych scenariuszy lekcji. Postawiliśmy na innowacje. Zaangażowanie nauczycieli było tak duże, że Dyrekcja szkoły postanowiła uregulować nasze działania.

Wyprowadziliśmy poza mury szkoły koncepcję Zintegrowanego Kształcenia Przedmiotowo-Językowego (CLIL), opartą na jednoczesnym przekazywaniu treści z dziedziny nauczanych przedmiotów i elementów języka obcego. Nauczyciele języka angielskiego przeprowadzili m. in. lekcje terenowe z elementami plastyki (*A mysterious artist*), matematyki (*How to measure a tree?*), chemii (*How much water is in snow?*), biologii (*The beehive*), geografii (*The characteristics of our neighbourhood*) oraz lekcje pt. *Scavenger hunt*. Na zajęciach terenowych z języka kaszubskiego uczniowie układali żywe wiersze.

Nauczyciele innych przedmiotów również realizowali treści z podstawy programowej poza szkolną klasą. Przywołam niektóre z zajęć. Na matematyce uczniowie określali odległości na szkolnym boisku; na technice wytwarzali papier w outdoorowym kąciku edukacyjnym;

CLIL lekcja chemii

Lekcja plastyki

Lekcja wychowania fizycznego

Przedsiębiorczość

Czerpanie papieru

Zajęcia w lesie

na biologii pracowali w szkolnym ogródku i obserwowali opady deszczu; na języku polskim omawiali Przypowieść o siewcy, obserwując wzrost nasion; na historii uczestniczyli w lekcjach muzealnych; lekcje wychowania fizycznego to także wyścigi sankami i lepienie bałwana zimą.

Interdyscyplinarność to także realizacja projektów edukacyjnych. Czołowymi europejskimi programami popularyzującymi takie wielostronne podejście do tego zagadnienia są m.in. Erasmus+ i eTwinning. Nasi uczniowie uczestniczyli w projekcie eTwinning *Let's go outdoor*. Przez 6 miesięcy współpracowali i wymieniali się doświadczeniami z uczniami z Chorwacji. Obserwowaliśmy zmiany pór roku, nagrywaliśmy śpiew ptaków, tworzyliśmy mandale z jesiennych liści lub kamieni i realizowaliśmy wiele innych działań.

Częstotliwość lekcji w terenie rośnie. Wychowawcy zaczęli prowadzić zajęcia na kocach piknikowych, ławkach i w pobliskim lesie. Tu odbywały się zajęcia z uważności, integracji zespołu lub omawiania problemów klasowych. Okazało się, że bliskość i nieformalna atmosfera zajęć skutecznie niwelują podziały społeczne oraz pomagają w budowaniu silniejszych relacji pomiędzy uczestnikami. Zajęcia prowadzone w terenie pozwalają uczniom sprawdzić się w innych sytuacjach, a nauczycielom umożliwiają lepsze poznanie młodzieży. Jeśli atmosfera jest pełna życzliwości i uczniowie czują się bezpiecznie, mają większą możliwość zbudowania

fundamentów pod – niezwykle ważne – poczucie własnej wartości.

Nasze wyjścia poza mury szkoły zachęciły uczniów do obcowania z dziedzictwem naturalnym i budowlanym oraz do zaangażowania się w ochronę środowiska lokalnego. Mamy to szczęście, że nasza szkoła znajduje się blisko lasu, pól i jezior. Regularnie odbywały się wyjścia do lasu, obserwacje i zbieranie darów ziemi. W siłę rośnie współpraca z wieloma instytucjami. Warto wymienić tutaj Lokalną Grupę Rybacką Kaszuby w Chmielnie, Leśnictwo Dzierżąno – Nadleśnictwo Kartuzy, Chatę Kaszubską w Brusach Jaglicach, Zieloną Szkołę w Staniszewie, lokalne gospodarstwa agroturystyczne czy Stację Badawczą UG w Helu. Podczas zajęć outdoor uczniowie zapoznawali się z życiem pszczoł i pracą pszczelarza; obserwowali pracę leśnika; poznawali specyfikę Morza Bałtyckiego; przybliżyli sobie zagadnienia z zakresu zanieczyszczeń, segregacji i recyklingu; poznawali mikroorganizmy żyjące w jeziorach; uczestniczyli w zajęciach drzewoterapii; poznawali tajemnice ziół i proces powstawania ceramiki. Uczniowie wyszli z motywacją na bulwy, wyplatali kosze z korzenia sosny, obserwowali życie sów oraz karmili alpaki. Możliwość zajęć podtrzymujących relacje ekologiczne i relacje z lokalnym środowiskiem jest dużo. Istotnym elementem tej grupy działań było przygotowanie gry terenowej dla naszej szkoły pt. *Odkryj Kartuzy w 1 dzień*. Gra terenowa zawiera

14 zadań nawiązujących do elementów geograficznych, kultury regionu, historii starszej i nowszej, przyrody oraz języka kaszubskiego. Zadania wymagały dobrej orientacji w terenie. Gra terenowa jest wspianą pomocą dydaktyczną, która uczy i świetnie integruje grupę oraz jeszcze nie raz posłuży wielu uczniom i nauczycielom.

Nauka na świeżym powietrzu jest zdrowsza oraz może prowadzić do przyzwyczajenia się i polubienia rekreacji na całe życie. Zdrowie psychiczne oraz fizyczne uczniów i nauczycieli jest bardzo ważne w naszej szkole. Zajęcia takie jak spacer, wyjazdy czy lekcje na dworze są idealne dla dobrego samopoczucia fizycznego oraz emocjonalnego dzieci i młodzieży. Warto dodać, że każda przerwa w sezonie wiosenno-jesiennym w naszej szkole jest na dworze. A jeśli do tego dodożymy jeszcze innowacje na godzinie wychowawczej w klasach VII pt. *Ja w świecie emocji* oraz *Uważność*, to możemy liczyć na sukces. Założyliśmy, że wprowadzenie technik uważności zainspiruje do pomagania uczniom w radzeniu sobie z emocjami i konfliktami. Roczny program pracy z uczniami został podzielony na moduły tematyczne, które skupiały się na różnych obszarach, m.in. oswojaniu emocji, dbaniu o własne granice, poznawaniu swoich mocnych stron i budowaniu relacji z innymi.

Podsumowując, zmieniamy rzeczywistość szkolną i dajmy naszym uczniom lepszy start w przyszłość. Zaczniemy od małych zmian, a inspiracją do tych zmian niech będą słowa psychologa Jacka Santorskiego: Chodzi o to, żeby postanowienie, które sobie stawiamy, było bardzo konkretne, żeby znaleźć jakąś mikro korektę w swoim postępowaniu, która może przynieść makro efekty. Niech to będzie mikro zmiana, jedna prosta zasada, ale trzymajmy się jej. My też dwa lata temu zrobiliśmy kilka małych zmian w pracy naszej szkoły. Te zmiany pociągnęły za sobą następne, a teraz udoskonalamy nasze działania i patrzymy z radością w przyszłość naszej placówki. ■

Anna Stachowiak – dyplomowana nauczycielka języka angielskiego i języka polskiego jako obcego w Zespole Kształcenia i Wychowania w Dzierżążnie; od 23 lat związana z pracą w szkole; od 3 lat koordynuje działania w ramach programu Erasmus+; miłośniczka lawendy i długich spacerów.

Fot. Archiwum szkolne

Lekcja biologii na Helu

Fot. Archiwum szkolne

Gra terenowa

Niesamowite przygody dziesięciu skarpetek – cykl zajęć w klasie II b w Żukowie

Monika Gruchała

Aby każdy uczeń odkrył, jakie wspaniałości niesie literatura,
potrzebuje dorosłego. Dla mnie – jako nauczyciela i wychowawcy
– pomocne są różnego rodzaju metody innowacyjne.

Przy każdej lekturze, którą omawiałam z moimi uczniami, starałam się, aby zajęcia były interesujące. Moi uczniowie to inteligentni młodzi ludzie, którzy nie lubią nudy. Dlatego, aby zarazić ich czytaniem książek, doбираłam różnego rodzaju metody i techniki pracy, aby omawianie lektur były dla nich przyjemnym czasem, aby lektura nie kojarzyła się z przymusem, tylko z czymś przyjemnym dla nich samych. Okres edukacji wczesnoszkolnej to ważny czas edukacyjny dla uczniów. Pozwalałam dzieciom na to, aby to one opowiadały, wymieniały się przeżyciami czy odczuciami dotyczącymi przeczytanej lektury, a także same wymyślały zadania, które chciałyby wykonać, omówić i zaprezentować. Uczniowie pracują metodą odwróconej lekcji, co daje im swobodę wypowiedzenia się, a ja jestem otwarta na ich pomysły.

Lektura *Niesamowite przygody dziesięciu skarpetek* autorstwa Justyny Bednarek składa się z opowiadań poświęconych poszczególnym skarpetkom. Dziewczynka, którą wszyscy nazywali Mała Be, zauważyła coś niepokojącego w swoim domu: skarpetki zaczęły znikać bez śladu. Mama wezwała do domu hydraulika, aby sprawdził czy to usterka w pralce (podczas naprawy odkryto dziurę w podłodze). Jakie przygody przydarzyły się zaginionym skarpetkom? Pierwsza ze skarpet stała się gwiazdą – zagrała główną rolę w filmie dla dzieci. Druga została przybraną matką dla osieroconej rodziny myszek. Trzecia, granatowa skar-

peta, została wybrana na burmistrza skarpetkowego miasteczka. Czwarta trafiła do królestwa jako honorowy gość. Piąta uchroniła małego kotka przed zagrożeniem. Szósta, czerwona skarpetka, stała się przepięknym kwiatem róży. Siódma dotarła do morza. Ósma trafiła do gniazda wron. Dziewiąta skarpetka postanowiła zostać detektywem. Dziesiąta przyjęła funkcję doktora.

W ramach przygotowań do cyklu lekcji dot. lektury poprosiłam uczniów, aby na zajęcia przynieśli po 1 kolorowej skarpetce, po kilka gumek recepturek oraz plastikowe oczy lub guziki, watę albo sypki ryż do wypełnienia, a także puchaty drucik lub wstążkę. Powstały niesamowite Maskotki-Skarpetki.

Wykorzystałam też fakt, że moi uczniowie bardzo lubią zajęcia infor-

matyczne. Kolejnym zadaniem było przygotowanie krzyżówki. Na początku pokazałam dzieciom w generatorze, w jaki sposób powstaje krzyżówka. Uczniowie, dobrani w pary, wykonali samodzielnie krzyżówkę: wybrali słowa pasujące do tematyki lektury i przygotowali krótkie opisy do haseł. Na kolejnych zajęciach dzieci otrzymały komputery i miały za zadanie w parach napisać krótkie streszczenia (w prostym edytorze tekstu: notatniku) oraz narysować portret skarpetki w programie Paint.

Nie mogło również zabraknąć długopisów 3D oraz robotów Ozobot. Uczniowie otrzymali szablon skarpetki oraz stworzyli przepiękne zakładki do książki. Długopisy 3D pomagają w prowadzeniu kreatywnych i innowacyjnych lek-

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

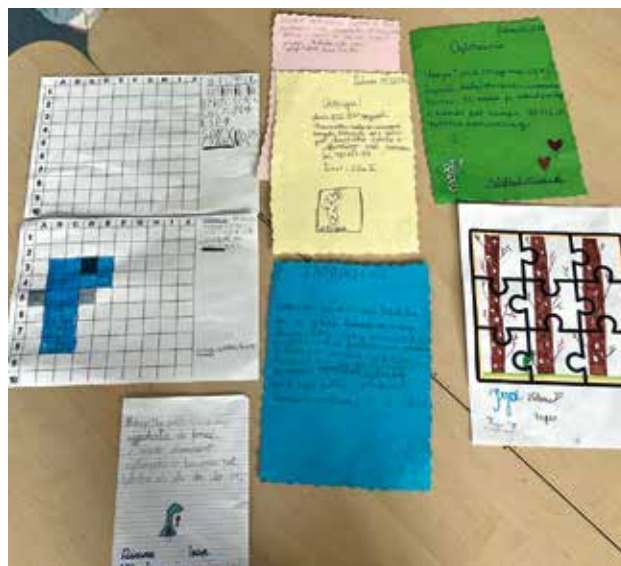
Fot. Archiwum szkolne

cji. *Niesamowite przygody skarpetki* – tak zatytułowałam kolejne zadanie, które wykonali uczniowie. Dzieci na początku narysowały dwie skarpetki (nie do pary). Następnie za pomocą kolorowych kodów na kartce papieru rysowały własną drogę, zgodnie z zasadami języka Ozobotów (nie za cienka, nie za gruba, równa, bez ostrych zakrętów itd.). Zaprogramowali drogę, którą ma pokonać robot.

Udało nam się również napisać list do skarpetek numer 1, 2, 3 i 4 (dzieci wykonywały to zadanie w grupach). Uczniowie pamiętali, aby podzielić list na trzy części: wstęp, rozwinięcie i zakończenie. Nie mogło również zabraknąć takich elementów, jak: miejscowość, data, dane adresata i nadawcy oraz podpis.

Na ostatnich zajęciach, w ramach podsumowania, podzieliłam uczniów na 4-/5-osobowe grupy. Pierwszy zespół stworzył puzzle z ulubionych scenek lektury (dzieci otrzymały szablony pustych układanek). Druga grupa stworzyła kartę pracy *Zakodowana skarpetka* (uczniowie dostali pustą kartę do kodowania obrazka, mieli za zadanie zakodować ilustrację samodzielnie, odczytując współrzędne poszczególnych kolorów i zapisując je poniżej). Trzeci zespół napisał zaproszenie do ulubionej skarpetki oraz ogłoszenie o zagubionej skarpetce. Ostatnia grupa uczniów wymyślała krótkie opowiadanie pt. *Niesamowite przygody 11. skarpetki*.

Jeżeli chcemy zarazić naszych uczniów czytaniem, wprowadzamy innowacyjne zajęcia. Po to, aby młodzi ludzie mogli samodzielnie dokonywać wyborów i podejmować decyzje. Razem z uczniami często odwiedzamy bibliotekę szkolną oraz lokalną. Dzieci mają możliwość przejrzenia wielu książek i wybrania tej, która pasuje do ich upodobań. Młodzi czytelnicy będą o wiele chętniej sięgać po książkę opowiadającą o ulubionym bohaterze niż po nieznaną opowieść. Jako nauczyciel staram się, aby pokierować dzieci na odpowiednią ścieżkę. Moi uczniowie złapali bakcyła i nie mogą doczekać się kolejnych lektur.

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Monika Gruchała – nauczyciel kontraktowy edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej oraz edukacji osób z niepełnosprawnością intelektualną, a także nauczyciel świetlicy w Szkole Podstawowej nr 2 im. Jana Heweliusza w Żukowie.

Krajobraz jako element dziedzictwa kulturowego w procesie kształtowania tożsamości – na przykładzie gminy Kolbudy i gminy Przywidz

Anna Flis

*Cudze chwalicie, swego nie znacie,
sami nie wiecie, co posiadacie.*
Stanisław Jachowicz

W pędzie życia mijamy rutynowo i bezrefleksyjnie miejsca, które znamy – stają się powszednie i niewidoczne. A może warto zatrzymać się choć na chwilę przy unikatowej budowli, poszukać informacji o jej historii, odkryć ją na nowo, a może zbiec z trasy i zachwycić się nieznanym... Przygotowując ten projekt, dotarłam do każdej miejscowości z gmin Kolbudy i Przywidz, chcąc znaleźć ciekawe, charakterystyczne dla danego miejsca obiekty oraz szukając odpowiedzi na pytanie: jakie znaczenie i wartość ma krajobraz?

Projekt edukacyjny, zrealizowany na lekcji plastyki w Szkole Podstawowej w Kowalach i Szkole Podstawowej w Nowej Wsi Przywidzkiej, polegał na stworzeniu przeze mnie książeczki-kolorowanki (dla klas młodszych oraz klas IV i V) z krajobrazem gminy Kolbudy oraz gminy Przywidz. Uczniowie klas VI i VII sami tworzyli ilustracje ukazujące architekturę i przyrodę lokalną. Fascynującą przygodą dla mnie była wyprawa do różnych zakątków gminy Kolbudy w celu poczucia atmosfery i ducha poszczególnych miejsc. Gminę Przywidz odkrywałam na nowo wraz z nauczycielką Anną Lis-Dąbkowską

ze szkoły w Nowej Wsi Przywidzkiej, w której uczniowie klasy II poznali historię dawnych działalności, takich jak: osady hutnicze produkujące szkło, smolarnie wytwarzające dziegieć, smołę i węgiel drzewny oraz wydobywanie torfu z szerokim zastosowaniem. Poprzez różne zmysły uczniowie doświadczyli krajobrazu: poznali zapach dziegciu, badali sensorycznie strukturę torfu i bawili się w archeologów, poszukując artefaktów stopionej krzemionki szklanej w piasku oraz bursztynu wśród kamieni i węgla. Moim celem było zaciekawienie uczniów potencjałem historycznym, jaki skrywa najbliższa okolica

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

oraz uwrażliwienie ich na piękno terenu, w którym mieszkają i przekonanie ich, że mają w przyszłości wpływ na kształtowanie miejsca zamieszkania, promocję, ochronę krajobrazu oraz działania na rzecz środowiska. Odkrywanie ciekawostek przyrodniczych i architektonicznych różnych miejscowości to kierunek do poznania dziedzictwa oraz budowania samoświadomości, empatii i lokalnej tożsamości. Dzięki kompetencjom kulturowym młody człowiek jest lepiej przygotowany do uczestnictwa w życiu społecznym, poznaje także wiele dziedzin nauki: geografii, historię, sztukę, architekturę, fotografię, poezję oraz ekonomię i prawo. Uczeń opanowuje podstawowe wiadomości z zakresu kultury plastycznej oraz narodowego i ogólnoludzkiego dziedzictwa kulturowego: zapoznaje się z dziedzictwem kulturowym najbliższego otoczenia oraz twórczością artystów działających w obrębie *małej ojczyzny*. Przez edukację można zwrócić uwagę najmłodszych mieszkańców regionu na potrzebę dbania o przestrzeń, aby przekazać następnym pokoleniom krajobraz z wielowiekową historią. To budowanie relacji międzypokoleniowych i sięganie do korzeni – skąd pochodzą nasi przodkowie i jak się tu znaleźliśmy? W dużej mierze mieszkańcy obu gmin są napływowcy, dlatego też dotarłam na lekcję ze starą walizką, która jest symbolem podróży, a w której każdy przybysz przywiózł coś innego. Obie gminy są malowniczo położone, z dużą ilością lasów i jezior, mają wspólne Nadleśnictwo Kolbudy, Przywidzki Obszar Chronionego Krajobrazu, obie leżą terytorialnie na Kaszubach, a kiedyś miały podobną historię: przez kilka wieków przybywali tu osadnicy z Niemiec, kształtując etymologię nazw miejscowości.

Krajobraz i wiejska przestrzeń jako elementy dziedzictwa kulturowego opisywane są m.in. przez Irenę Niedźwiecką-Filipiak. Dziedzictwo kulturowe to bardzo skomplikowana struktura, na którą składają się wzajemnie przenikające się strefy: materialna i niematerialna. Mówiąc o krajobrazie miejscowości czy jego aspektach wizual-

nych, należy pamiętać, że na jego kształt i wizerunek mają również wpływ czynniki dziedzictwa niematerialnego – poszczególni mieszkańcy, tradycja, wierzenia, zwyczaje czy polityka regionu. Autorka mówi o **istotności wyróżnika w każdej miejscowości**, czyli elementu bardzo charakterystycznego dla danego miejsca. Tematem wystąpienia były wyróżniki materialne, podkreślono jednak, że takimi identyfikatorami mogą być też elementy niematerialne, np. miejscowe obyczaje, wpływające na charakter danej wsi. Wyróżniki materialne dzieli się na wyróżniki naturalne (czyli wszystko to, co daje nam przyroda) i antropogeniczne (czyli to, co stworzył człowiek). Sprecyzowanie wyróżnika w danej miejscowości pozwala kreować jej wizerunek w przyszłości. Wyróżnikami wiodącymi nazywa się dominujące elementy krajobrazu, które można wykorzystać w przyszłości do budowania wizerunku wsi pod kątem przestrzennym, architektonicznym i wizualnym. Przykładem może być układ przestrzenny miejscowości, charakterystyczny kształt zagród czy budynków. Ważne jest uszanowanie tradycyjnego wizerunku wsi i znalezienia nowego zastosowania dla niszczonej dawnych zabudowań. Do dziedzictwa kulturowego zalicza się też specyficzny otwarty krajobraz zmieniający się wraz z następującymi po sobie porami roku, krajobraz budowany przez człowieka, ale w bardzo ścisłym powiązaniu z przyrodą, zarówno tą ożywioną, jak i nieożywioną. Dzięki właściwemu zestawianiu oraz umiejscowieniu jej elementów jesteśmy w stanie sprawić, aby suma dokonywanych w krajobrazie wsi zmian była pozytywna i chroniła naszą wspólną przestrzeń przed chaosem (źródło: Wikipedia).

Krajobraz kulturowy to przestrzeń, na której wpływ miały zarówno przyroda, jak i działania człowieka. Krajobraz kulturowy również może być zabytkiem; mówi, kim jesteśmy; opowiada o historii, pozwala ją zrozumieć i wyciągnąć z niej wnioski; jest świadectwem tego, jak dawniej żyli ludzie i jak toczyły się ich losy; przywraca pamięć o minionych wydarzeniach, zachwyca, uczy, dostarcza pomysłów, wzruszeń, jest źródłem przygód, a także rozbudza ciekawość. Daje poczucie wspólnoty, solidarności i sprzyja rozwojowi więzi międzypokoleniowych. Edukacja o dziedzictwie sprzyja budowaniu postawy odpowiedzialności, kształtuje tolerancję oraz poszanowanie wobec innych kultur, a także pomaga budować most między przeszłością a przyszłością, poszerza horyzonty i wszechstronnie rozwija, wzmacnia więzi, buduje tożsamość, pozwala dostrzec jedność w różnorodności oraz kształtuje poczucie dumy z miejsca pochodzenia (*Rozgrzyź Dziedzictwo, podręcznik dobrych praktyk upowszechniania dziedzictwa i edukacji o dziedzictwie kulturowym*, Fundacja Plenerownia, Warszawa 2019). Elementy dziedzictwa posiadające wartość społeczną to: komunikacja międzypokoleniowa, więzi

międzysąsiedzkie, obywatelska aktywność skierowana na wspólne dobro, poczucie dumy z miejsca w którym się żyje i edukacja lokalna (*Dziedzictwo obok mnie – podręcznik zarządzania dziedzictwem w gminach*, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Warszawa 2019).

Pełny opis tego, co składa się na wartości niematerialne – na podstawie informacji zawartych w *Karcie dziedzictwa kulturowego miejscowości* – obejmuje:

1. wydarzenia, miejsca historyczne – sygnalizuje się tu bitwy, zjazdy, pobyty monarchów, popisy wojskowe, łowy etc., zdarzenia ważne w skali lokalnej, regionalnej i ogólnokrajowej;
2. miejsca związane z wybitnymi postaciami historycznymi – osoby ważne dla regionu i kraju; odnotowuje się także wybitnych cudzoziemców;

3. nazwy historyczne – notuje się tradycyjne nazwy miejscowe (istniejące, a także te, które zniknęły) miast, wsi, dzielnic, ulic, placów, cmentarzy, parków, ogrodów, mostów czy fabryk;

4. dzieła muzyki, literatury, filozofii itp. – wpisuje się tu dzieła powstałe w danej miejscowości i stworzone przez żyjącego tu twórcę (dawnego czy współczesnego);

5. tradycje – ma za zadanie przedstawienie tradycji (np. strój, charakter budownictwa, elementy zdobnictwa, zwyczaje, obrzędy itp.), które mają znaczenie dla tożsamości kulturowej: narodowej, regionalnej czy lokalnej;

6. uroczystości i ceremonie mające miejsce w danej miejscowości, powtarzające się (dawniej czy obecnie) cyklicznie i mające znaczenie dla lokalnej tożsamości kulturowej;

7. wierzenia, objawienia – informacje są wypełniane na podstawie źródeł potwierdzających zaistnienie zjawiska; hasło *wierzenia* niesie ze sobą w tym przypadku także treści religijne, np. kult świętych;

8. legendy – wymienia się legendy związane z daną miejscowością, postacią historyczną, miejscem, wydarzeniem, które można potwierdzić w źródłach czy opracowaniach;

9. charakterystyczne, powszechne w danej miejscowości tradycyjne umiejętności oraz zajęcia ludności, które miały i mają wpływ na życie społeczności lokalnej (np. wyrób kłódek w Świątnikach Górnych);

10. warsztaty i produkcja artystyczna – odnotowujemy istnienie w danej miejscowości warsztatu artystycznego oraz tradycji produkcji przedmiotów artystycznych;

11. elementy semiotyczne – znaki związane z miejscowością; ograniczono się tu do pojęcia znaku jako symbolu (będącego rezultatem celowej i świadomej działalności, mającej na celu komunikowanie określonego stanu rzeczy) i do pojęcia znaku przedmiotowego (np. nietoperz – symbol OPN, ciupaga – symbol Podhala).

To, jak my sami sobie opowiadamy, wpływa na człowieka. Jeżeli utożsamimy się z miejscem, to będziemy jednocześnie obserwatorami, twórcami oraz aktywnymi uczestnikami kultury. Po zaproponowanych przeze mnie zajęciach uczeń wie, jakie zabytki znajdują się w najbliższej okolicy, jakie są tu rezerваты i pomniki przyrody oraz jaką wartość kulturową posiadają. Kolorowanki, które przygotowałam, zostały wzbogacone o treści zaczerpnięte z D. Dolatowski, *Zarys Dziejów Gminy Przywidz od czasów najdawniejszych do 1939 roku*, Pruszcz Gdański 2012 oraz D. Dolatowski, *Kolbudy. Zarys dziejów gminy do 1939 roku*, Gdynia 2019.

Anna Flis – nauczyciel plastyki w Szkole Podstawowej w Kowalach, aktorka i rzeźbiarka; jej pasją jest rzeźba w drewnie, zdjęcia prac można zobaczyć w kwartalniku „Neony – Tożsamość”; wciąż poszukuje nowych metod pracy, które byłyby dla uczniów terapią przez sztukę.

POMORSKA BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA

Pomorska Biblioteka Pedagogiczna w Gdańsku poleca: kreatywność uczniowska

oprac. Małgorzata Kamińska

Wydział Informacji i Wspomagania Placówek Oświatowych PBP w Gdańsku

Pomorska Biblioteka Pedagogiczna
im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej w Gdańsku

Institucja Samorządu
Województwa Pomorskiego

Kreatywność jest wrodzoną właściwością każdego człowieka.
Trzeba ją tylko naturalnie doskonalić. Tyle i aż tyle.

Wdobie dynamicznych zmian technologicznych, społecznych i kulturowych, zdolność do twórczego myślenia oraz innowacyjnego podejścia do rozwiązywania problemów staje się coraz bardziej ceniona. Zgodnie z zaleceniami Rady Europejskiej z 22 maja 2018 r. kreatywność stała się jedną z najważniejszych kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie. Kreatywność uczniowska stanowi zatem jeden z istotnych aspektów współczesnej edukacji. Troska o jej rozwijanie jest ważnym zadaniem szkoły i jednym z najważniejszych wyzwań współczesnego nauczyciela.

W prezentowanych poniżej książkach poruszane są tematy związane z definicjami i teoriami kreatywności, metodami pracy oraz teoretycznymi rozważaniami nad osobowością twórczego nauczyciela.

1. Design thinking : inspiracje dla dydaktyki / Zofia Okraj. — Warszawa : Difin, 2020. — ISBN 978-83-8085-578-6 Sygn. 209970

Założeniem metody design thinking jest praca twórcza, poprzez którą można rozwijać w uczniach empatię, kreatywność oraz zdolność do innowacyjnego współdziałania w grupie. Książka zawiera teoretyczny opis metody oraz przydatne dla nauczycieli inspiracje metodyczne wraz z przykładami ich zastosowania na wszystkich etapach edukacji. Autorka książki przenosi metodę pracy wykorzystywaną w biznesie na niwę dydaktyki.

2. Kompetencje XXI wieku : kreatywność, komunikacja, krytyczne myślenie, kooperacja / Jérémy Lamri ; tłumaczenie: Agnieszka Zręda. — Warszawa : Wolters Kluwer, 2021. — ISBN 978-83-8187-815-9 Sygn. 213034
Autor prezentuje zmiany zachodzące we współczesnym świecie i podpowiada, jak za nimi nadążyć. Kluczową rolę przypisuje kompetencjom XXI wieku, które tworzą nową rzeczywistość. Rozwijanie kompetencji XXI wieku oznacza rozwijanie naszych umiejętności uczenia się, myślenia oraz wchodzenia w inte-

rakcje. Jedną z kompetencji jest oczywiście kreatywność...

3. Kreatywność w systemie edukacji / redakcja naukowa Jan Fazlagić. — Warszawa : Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, 2020. — ISBN 978-83-65591-87-6 Sygn. 209857

Autor przybliży tematykę kreatywności z perspektywy polskiego systemu edukacyjnego. Książka zawiera usystematyzowanie wiedzy teoretycznej na temat kreatywności. Przedstawia opisy typów zadań kształcących kreatywność. Pokazuje, jak wspierać rozwijanie kreatywności w polskiej szkole: jakie cechy powinny mieć kreatywne zajęcia dydaktyczne, jakie są innowacyjne metody i formy prowadzenia lekcji, jak oceniać kompetencje uczniów.

4. Myślenie pytajne : teoria i kształcenie / Krzysztof J. Szmidt, Elżbieta Płóciennik. — Łódź : Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2020. — ISBN 978-83-8220-097-3 Sygn. 210011

Książka napisana przez pedagogów twórczości i mądrości, którzy traktują zdolności pytajne jako ważny składnik twórczej aktywności w różnych dziedzinach życia. Twórcze myślenie pytajne warto rozwijać w uczniach wszystkich kategorii wiekowych. W książce zawarto m.in. trening twórczego myślenia, czyli zadania do wykorzystania na zajęciach oraz Inwentarz Klasy Przyjaznej Myśleniu Pytajnemu Uczniów, który może posłużyć nauczycielowi jako narzędzie ewaluacji swojej pracy dydaktycznej.

5. Orientacje życiowe twórczych i odtwórczych 13-16 latków / Marzena Adamowicz, Alicja Ostrowska. — Kraków : Oficyna Wydawnicza Impuls, 2021. — ISBN 978-83-8095-946-0 Sygn. 211291

Autorki w monografii zawarły analizę oraz interpretację badań własnych na temat twórczego myślenia, postaw i orientacji życiowych młodych ludzi w wieku 13-16 lat. W pracy przedstawiono opis interakcyjnej

teorii twórczości, która opiera się na założeniu, że interakcja poszczególnych elementów twórczości może przyczynić się do jej rozwoju. W książce znajduje się także bogaty przegląd teorii znanych badaczy twórczości.

6. Szkoła przyjazna kreatywności : czynniki sukcesu / Jan Fazlagić.— Warszawa : Difin, 2023. — ISBN 978-83-8270-216-3 Sygn. 218217

Autor książki to jeden z bardziej znanych propagatorów nowoczesnych metod zarządzania szkołą. W swojej książce, skierowanej głównie do nauczycieli, porusza wszystkie najważniejsze kwestie związane z kreatywnością, począwszy od jej zdefiniowania, przedstawienia teorii i modeli opisujących kreatywność, poprzez opisanie cech kreatywnych uczniów, po stwarzanie korzystnych warunków do rozwoju kreatywności w szkole.

Poniżej prezentowane tytuły zawierają inspiracje i praktyczne wskazówki, jak wprowadzać kreatywne zajęcia w szkole, na wszystkich etapach edukacji.

1. Jak pokolorować szkołę : akademia kreatywnego nauczyciela / Jakub Tylman. — Warszawa : Wydawnictwo Mamania, copyright © 2023. — ISBN 978-83-67817-54-7 Sygn. 218171, 218410

Jakub Tylman, autor książki, nauczyciel-orkiestra, dzieli się swoimi doświadczeniami, jak przebudować edukację w duchu kreatywności. Kino w szkole, społeczna biblioteka i ławki w kształcie książek, hodowla reniferów to tworzenie warunków do wyzwiania kreatywności uczniów.

2. Jak rozwijać kreatywność uczniów, wykorzystując nowoczesne technologie w edukacji?. — Aleksandra Kubala-Kulpińska. — Życie Szkoły. — 2022, nr 8, s. 40-43. ... stwórz warunki, dostrzegaj potrzeby, wykorzystuj TIK... Autorka artykułu radzi, jak rozwijać kreatywność oraz podaje przykłady 10 technik kreatywnej pracy z uczniami, m.in. rozgrzewka dywergencyjna, seesaw, comica.

3. Psychomotoryka : rozwijanie inteligencji, kreatywności, rezyliencji i mądrości : nowe formy edukacji / Jolanta Majewska, Andrzej Majewski. — Gdańsk : Wydawnictwo Harmonia, 2022. — ISBN 978-83-8309-004-7 Sygn. 214289

Autorzy to specjaliści z zakresu terapii psychomotorycznej. Proponowane scenariusze zajęć dla uczniów kładą nacisk na rozwój kreatywności, fantazjowania, realizowania mało realnych pomysłów, aby wzmocnić wiarę w siebie, nabierać odwagi, by ekspery-

mentować oraz samodzielnie myśleć i działać.

4. Zajęcia twórcze w przedszkolu / Grzegorz Noras. — [Włodzisław Śląski] : bookplan.pl, copyright 2023. — ISBN 978-83-967253-1-8 Sygn. 218459

Jak sam autor podkreśla, ta książka to otwarcie na twórczość. Maluchy, trzylatki wolą obserwować aniżeli wymyślać, więc pracę twórczą należy wprowadzać spokojnie i równomiernie. 13, ale z pewnością niepechowych, scenariuszy zajęć dla przedszkolaków.

5. Zajęcia twórcze w szkole / Grzegorz Noras. — Warszawa : Rozpisani.pl, copyright 2020. — ISBN 978-83-956737-2-6 Sygn. 216618/1-3

Autor jest zdania, że zajęcia twórcze powinny uzupełniać wiedzę przekazywaną w szkole. Proponowane przez niego aktorskie działania twórcze można wykorzystywać i do mówienia o tolerancji, i uczenia patriotyzmu, i nauki alfabetu, i do edukacji ekonomicznej oraz do wielu innych zagadnień.

Zapraszamy do zapoznania się z pozostałymi zbiorami Pomorskiej Biblioteki Pedagogicznej w Gdańsku poprzez skorzystanie z katalogu on-line. Zachęcamy do założenia karty bibliotecznej i dołączenia do grona naszych czytelników. Szczegóły na stronie www.pbp.gda.pl.

Fot. A. Borowicz

Konkurs Nauczyciel Pomorza Roku 2024 – zapraszamy do składania wniosków

Klaudia Malinowska,
Wydział Informacji i Wspomagania Placówek Oświatowych PBP w Gdańsku

Zawód nauczyciela jest kluczowy dla rozwoju społeczeństwa. To właśnie nauczyciele kształtują oraz inspirować kolejne pokolenia, nie tylko przekazując wiedzę, lecz także budując wartości, umiejętności społeczne i kreatywność u uczniów. Są nieustannie obecni w życiu podopiecznych, pomagają im w pokonywaniu trudności oraz odkrywaniu własnego potencjału. Swoim oddaniem i zaangażowaniem wpływają na życie uczniów, kreując liderów, innowatorów oraz obywateli świata.

Wspaniałą okazją do uhonorowania pracy pedagogów z naszego województwa jest konkurs *Nauczyciel Pomorza Roku 2024*, który startuje już po raz dziewiąty.

Konkurs, w imieniu Marszałka Województwa Pomorskiego, przeprowadza Pomorska Biblioteka Pedagogiczna w Gdańsku, a jego najważniejszym celem jest nagradza-

nie nauczycieli wyjątkowych, którzy swój zawód wnoszą na wyższy poziom.

Do udziału w Konkursie można zgłaszać nauczycieli, którzy z zaangażowaniem realizują swoje zadania dydaktyczne i wychowawcze, którzy wspierają innych pedagogów oraz starają się o podniesienie rangi zawodu, a także angażują się i aktywnie działają na rzecz środowiska lokalnego.

Kandydatów do Konkursu może zgłosić: dyrektor przedszkola, szkoły lub placówki oświatowej, rada szkoły lub placówki, rada rodziców, samorząd uczniowski albo organizacja pozarządowa.

Na zgłoszenia czekamy do 31 lipca 2024 r.

Wszelkie dodatkowe informacje dostępne są na stronie internetowej: des.pomorskie.eu/nauczycielpomorza.

O TYM SIĘ MÓWI

Międzynarodowy projekt *Dajcie nam głos!!! Kasia Stoparczyk i Dzieci*

Dzieci to najlepsi ludzie, jacy zamieszkują planetę Ziemia. A międzynarodowy projekt *Dajcie nam głos!!! Kasia Stoparczyk i Dzieci* [zob. www.dajcienamglos.com] bezkompromisowo pokazuje prawdę o kimś, kto ma szansę uratować ten świat.

Bo jeżeli ktokolwiek to zrobi, to będą to właśnie dzieci. Ze swoją uważnością, wrażliwością, otwartym sercem i świeżym spojrzeniem na świat. W tym projekcie one wszystkie mają szansę pokazać nam dorosłym swoją mądrą, dziecięcą perspektywę.

W atmosferze zaufania mówią o rzeczach ważnych. Takich, które dużo ważą i dużo znaczą. A nas dorosłych zatrzymują w biegu i tak wiele nam uświadamiają.

źródło:

<https://www.dajcienamglos.com>

Polska – Ukraina – Wspólnie dla dobrostanu

Fundacja GrowSPACE we współpracy z Fundacją Stand With Ukraine rozpoczęła projekt pod tytułem **Polska – Ukraina – Wspólnie dla dobrostanu!** Projekt ma na celu wsparcie zdrowia psychicznego młodych osób w Ukrainie poprzez wymianę doświadczeń pomiędzy psychologami i psycholożkami szkolnymi oraz nauczycielami i nauczycielkami z Ukrainy i z Polski. Główne założenia obejmują organizację tygodniowej wizyty w Polsce, podczas której osoby uczestniczące będą miały okazję zapoznać się z polskimi praktykami w zakresie pracy z osobami młodymi oraz ochrony zdrowia psychicznego. Po powrocie do Ukrainy, osoby uczestniczące będą realizować inicjatywy na rzecz zdrowia psychicznego młodych w swoich placówkach na poziomie lokalnym. Oczekiwany efektami projektu są wzrost świadomości społecznej na temat zdrowia psychicznego, poprawa dostępności usług wsparcia oraz zwiększenie umiejętności radzenia sobie z trudnościami emocjonalnymi wśród młodych osób. Projekt finansowany jest z programu „RITA - Przemiany w regionie”.

źródło: <https://lgbtplusme.com/news>

Zachowania autoagresywne wśród dzieci i młodzieży – procedura postępowania

Uczestnicy projektu *Szkoła dostępna dla wszystkich* mają okazję poznać sposoby radzenia sobie w różnych sytuacjach wymagających interwencji w szkole, także w sytuacjach zagrożenia zdrowia ucznia. Jedną z interwencji, jaką uczą się stosować nauczyciele specjaliści, jest procedura postępowania w przypadku uczniów, którzy przejawiają zachowania autoagresywne, tj. samookaleczają się. Znajomość procedury postępowania, z uwzględnieniem perspektywy międzysektorowej, w przypadku ucznia samookaleczającego się pozwala na:

- budowanie świadomości wśród nauczycieli specjalistów możliwych zachowań świadczących o występowaniu u ucznia objawów kryzysu psychicznego,
- zwiększa ich kompetencje w zakresie wiedzy o samouszkodzeniach, sposobach, funkcjach, czynnikach oraz różnicy między samookaleczeniami a zachowaniami samobójczymi,
- zwiększa poczucie bezpieczeństwa kadry pedagogicznej w obliczu trudnych sytuacji w szkole i włączania oddziaływań dla ucznia,
- rozwija kompetencje w zakresie umiejętności miękkich związanych z komunikacją, zwiększa poczucie bezpieczeństwa uczniów w szkole.

Wystąpienie dr Tomasza Rowińskiego nt. procedury postępowania w sytuacji okaleczeń dzieci i nastolatków podczas konferencji inaugurującej projekt [jest dostępne nieodpłatnie pod adresem: <https://tiny.pl/djmln>].

źródło: <https://ibe.edu.pl>

IBE

INSTYTUT
BADAŃ
EDUKACYJNYCH

Konkurs Kompas kreatywności – Europa Wschodnia

Zakład Psychopedagogiki Kreatywności Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie serdecznie zaprasza do udziału w konkursie *Kompas Kreatywności – Europa Wschodnia*. Zgłoszenia można wysłać od 03.06.2024 do 31.07.2024 r. Celem konkursu jest opracowanie scenariuszy warsztatów edukacyjnych dla dzieci w wieku od 6 do 12 lat dotyczących dziedzictwa kulturowego narodów Europy Wschodniej, opartych na metodyce programu *Kompas kreatywności. Program rozwijania kreatywności i kompetencji wielokulturowych* (ISBN: 978-83-962965-4-2) [dostępnego nieodpłatnie pod adresem: <https://tiny.pl/djm2s>]. Konkurs jest przeznaczony dla nauczycieli, edukatorów, pedagogów, psychologów, trenerów oraz studentów kierunków pedagogicznych i nauk pokrewnych. [Więcej informacji znajduje się pod adresem: <https://tiny.pl/djmsk>.] Konkurs organizowany jest dzięki środkom finansowym uzyskanym w ramach Otwartego Konkursu organizowanego przez Centrum Mieroszewskiego.

źródło: <http://www.aps.edu.pl/aktualnosc>

Zwolnieni z Teorii – nowy ranking szkół

Zwolnieni z teorii – Zestawienie [dostępne pod adresem <https://zwolnienizteorii.pl/ranking>] wyróżnia szkoły ponadpodstawowe, które wspierają uczniów w rozwoju kompetencji przyszłości i działaniu społecznym. Ranking powstał w oparciu o wyniki uczniów w praktycznej Olimpiadzie Zwolnieni z Teorii. Projekty społeczne w ramach Olimpiady Zwolnieni z Teorii są realizowane przez zespoły uczniów. Uczestnicy i uczestniczki Olimpiady współpracują, poszukując rozwiązań realnych problemów społecznych. Wychodzą poza szkolne mury i realizują swoje pomysły w praktyce. Podczas wspólnej pracy nad projektem nabywają kompetencje przyszłości. W roku szkolnym 2023/24 ponad 23 tysiące uczniów założyło konta na platformie zwolnienizteorii.pl. 7466 z tych osób zostało Finalistami i Finalistkami Olimpiady Zwolnieni z Teorii. W X edycji Olimpiady zrealizowano łącznie 1552 projektów społecznych. Były to kampanie społeczne, wydarzenia publiczne, zbiórki charytatywne i projekty technologiczne.

W pierwszej setce rankingu znalazły się 4 szkoły z woj. pomorskiego: II Liceum Ogólnokształcące im. Adama Mickiewicza w Słupsku (19. miejsce w Polsce), Technikum nr 2 w Zespole Szkół Zawodowych i Ogólnokształcących w Kartuzach (32. miejsce), I Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Gdańsku (73. miejsce) oraz III Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Zawodowych i Ogólnokształcących w Kartuzach (90. miejsce w Polsce).

źródło: <https://zwolnienizteorii.pl/ranking>

Edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju, czyli jak uczyć ekologii w szkole podstawowej

Artykuł autorstwa Piotra Skubały, dostępny nieodpłatnie pod adresem <https://tiny.pl/c3ns6>, podejmuje temat znaczenia edukacji ekologicznej we współczesnym świecie, a także zawiera zestaw praktycznych wskazówek dla nauczycieli – w formie dekalogu trenera edukacji ekologicznej.

M.B.-U.

Czytam. Rozumiem. Wiem. Potrafię. Rozwijanie sprawności czytania ze zrozumieniem uczniów z doświadczeniem migracji

Publikacja [dostępna nieodpłatnie pod adresem: <https://tiny.pl/dx7l3>] zawiera specjalny zbiór tekstów popularnonaukowych wraz z ćwiczeniami przygotowany na potrzeby dydaktyki języka polskiego dla uczniów z doświadczeniem migracji. Celem opracowania jest przede wszystkim rozwijanie sprawności czytania ze zrozumieniem – umiejętności kluczowej w środowisku szkolnym. Ćwiczenia wyposażono w bogaty materiał ikonograficzny przydatny również do tworzenia przez uczniów wypowiedzi ustnych. Prowadzący zajęcia może je wykorzystywać jako bodziec do rozwijania sprawności mówienia pod względem płynności, bogactwa leksykalnego oraz poprawności gramatycznej. Zbiór przeznaczony jest dla uczniów uczęszczających do polskich szkół podstawowych oraz ponadpodstawowych, dla których język polski jest nie tylko językiem obcym, ale przede wszystkim językiem edukacji szkolnej w zakresie przedmiotów humanistycznych, przyrodniczych i artystycznych. Proponowana innowacyjna pomoc dydaktyczna dla nauczycieli może być wykorzystana w pracy z cudzoziemcami przygotowującymi się do różnego rodzaju egzaminów w języku polskim.

źródło: www.ore.edu.pl

Wstępne wyniki egzaminu ósmoklasisty 2024

obcego nowożytnego ósmoklasiści, którzy przystąpili do egzaminu z języka angielskiego, uzyskali najwyższy średni wynik za rozwiązanie zadania zamkniętego sprawdzającego znajomość funkcji językowych. Egzamin wskazał również umiejętności, które ósmoklasiści opalniali słabiej. Z języka polskiego trudność sprawiło uczniom zadanie z zakresu kształcenia językowego, które sprawdzało umiejętność zastąpienia sformułowania charakterystycznego dla polszczyzny użytkowej wyrazem lub sformułowaniem z zakresu polszczyzny wzorcowej. Z matematyki najtrudniejsze okazało się zadanie otwarte z geometrii przestrzennej, którego rozwiązanie wymagało umiejętności operowania obiektami matematycznymi – przekształcenia wzoru na objętość ostrosłupa, aby wyznaczyć jego wysokość i obliczyć różnicę wysokości zbudowanych wież. W przypadku języka angielskiego najtrudniejsze dla ósmoklasistów było zadanie otwarte sprawdzające znajomość środków językowych.

źródło: www.gov.pl

Podstawowe kierunki realizacji polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2024/2025

1. Edukacja prozdrowotna w szkole – kształtowanie zachowań służących zdrowiu, rozwijanie sprawności fizycznej i nawyku aktywności ruchowej, nauka udzielania pierwszej pomocy.
2. Szkoła miejscem edukacji obywatelskiej, kształtowania postaw społecznych i patriotycznych, odpowiedzialności za region i ojczyznę. Edukacja dla bezpieczeństwa i proobronna.
3. Wspieranie dobrostanu dzieci i młodzieży, ich zdrowia psychicznego. Rozwijanie u uczniów i wychowanków empatii i wrażliwości na potrzeby innych. Podnoszenie jakości edukacji włączającej i umiejętności pracy z zespołem zróżnicowanym.
4. Wspieranie rozwoju umiejętności cyfrowych uczniów i nauczycieli, ze szczególnym uwzględnieniem bezpiecznego poruszania się w sieci oraz krytycznej analizy informacji dostępnych w Internecie. Poprawne metodycznie wykorzystywanie przez nauczycieli narzędzi i materiałów dostępnych w sieci, w szczególności opartych na sztucznej inteligencji, korzystanie z zasobów Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej.
5. Kształtowanie myślenia analitycznego poprzez interdyscyplinarne podejście do nauczania przedmiotów przyrodniczych i ścisłych oraz poprzez pogłębianie umiejętności matematycznych w kształceniu ogólnym.
6. Wspieranie rozwoju umiejętności zawodowych oraz umiejętności uczenia się przez całe życie poprzez wzmocnienie współpracy szkół i placówek z pracodawcami oraz z instytucjami regionalnymi.
7. Praca z uczniem z doświadczeniem migracyjnym, w tym w zakresie nauczania języka polskiego jako języka obcego.

źródło: www.gov.pl

zgłoś
nauczyciela
do 31 lipca
2024

KONKURS
Nauczyciel Pomorza
Roku 2024

więcej informacji:
des.pomorskie.eu/nauczycielpomorza

MIĘCZYŚLAW STRUK
MARSZAŁEK
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Pomorska Biblioteka Pedagogiczna
im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej w Gdańsku

Instytucja Samorządu
Województwa Pomorskiego

Pomorskie Centrum Edukacji
Nauczycieli w Gdańsku

Instytucja Samorządu
Województwa Pomorskiego

Organ prowadzący: Samorząd Województwa Pomorskiego

Placówka posiada akredytację — decyzja Pomorskiego Kuratora Oświaty w Gdańsku nr 74/2020 z dnia 12 sierpnia 2020 r.
Placówka wpisana do rejestru instytucji szkoleniowych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Gdańsku pod nr ewidencyjnym
2.22/00057/2007